

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1923.

Andra kammaren.

Nr 36.

Tisdagen den 15 maj.

Kl. 3,30 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 7 innevarande maj.

§ 2.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 96—105, bevillningsutskottets memorial nr 42 och betänkande nr 43, sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 39 och 40.

§ 3.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från bevillningsutskottet:

nr 173, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående tillverkning och beskattning av maltdrycker m. m., ävensom i ämnet väckta motioner;

nr 174, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse av rubrikerna nr 192 och 193 för maltdrycker och mjöd i gällande tulltaxa; och

nr 175, i anledning av väckt motion om tullrestitution vid utförsel utav gryn av vete; samt

från bankoutskottet:

nr 167, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vissa ändringar i lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse;

nr 168, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående likställande i särskilt avseende av visst upplånat kapital med bankbolags egna fonder;

nr 169, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrivelse för Linköpings domkyrka från erläggande av ränta under vissa år å två statslån;

Andra kammarens protokoll 1923. Nr 36.

nr 170, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående minskning av den för riksdagen avsedda upplagan av kommitté- och sakkunnigebetänkanden m. m.;

nr 171, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning av statsmedel för skada till följd av olycksfall, som förorsakats av krigsförhållandena under 1914—1919 års världskrig; och

nr 172, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i pensioneringen av vissa provinsialläkare med flera.

§ 4.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Branting</i>	under 12 dagar fr. o. m. den 16 maj,
» <i>Johanson</i> i Stockholm	» 14 » » 16 »
» <i>Olsson</i> i Kullenbergstorp	» 4 » » 19 » och
» <i>Björklund</i>	» den 18 maj.

Kammarens ledamöter åtskildes härafter kl. 3,46 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 16 maj, f. m.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 9 innevarande maj.

§ 2.

Enligt därom den 12 innevarande månad fattat beslut företogs nu val av dels tolv valmän för att enligt § 70 riksdagsordningen utse två kommitterade för tryckfrihetens vård, dels ock tre suppleanter för dessa valmän; och blevo därvid utsedda till

valmän:

herr *Billqvist*,
» *Bäckström*,
» *Johansson* i Krogstorp,
» *Lindley*,
» *Lindqvist* i Halmstad,
» *Lindskog*,
» *Norman*,
» *Olsson* i Golvvasta,
» *Olsson* i Ramsta,
» *Törnkvist* i Karlskrona,
» *Waldén*, och
» *Vennerström*,

var och en med 147 röster; samt till

suppleanter:

herr *Gustafson* i Vimmerby,
» *Andersson* i Höör och
» *Eurén*,

var och en med 49 röster.

Ordningen mellan suppleanterna bestämdes, sådan den finnes här ovan angiven, genom lottning.

§ 3.

Justerades protokollsutdrag angående de i nästföregående paragraf omförmälda valen.

§ 4.

Ang.
lindring av
fraktkostnader
för kalk.

Till avgörande företogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 38, i anledning av väckta motioner rörande anslag till lindring av fraktkostnaderna för kalk.

Uti följande inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade motioner hade yrkats

i motionen nr 14 i första kammaren av herr *Isak Svensson*, att riksdagen måtte till lindring av fraktkostnaderna vid transport å järnväg av kalk för jordbrukets behov för budgetåret 1923—1924 anvisa ett förslagsanslag av 900,000 kronor;

i de lika lydande motionerna nr 116 i första kammaren av herr *Johan Johansson* i Friggeråker *m. fl.* och nr 156 i andra kammaren av herr *Petersson* i Broaryd *m. fl.*, att riksdagen måtte besluta att till fraktlindring vid transport å järnväg av kalk, kalkstensmjöl och märgel för jordbrukets behov för budgetåret 1923—1924 bevilja ett förslagsanslag av 900,000 kronor;

i motionen nr 149 i andra kammaren av herr *Lindman m. fl.*, att riksdagen måtte till lindring av fraktkostnader vid transport å järnväg av kalk, kalkstensmjöl och märgel för jordbrukets behov anvisa för budgetåret 1923—1924 ett extra förslagsanslag av 900,000 kronor; samt

i motionen nr 157 i andra kammaren av herr *Petersson* i Broaryd *m. fl.* att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring i villkoren för statsbidrags utbetalande till lindring av frakt å järnväg för kalk, kalkstensmjöl och märgel för jordbrukets behov, att den s. k. minimiavgiften i möjligaste mån hölles i samma procentuella förhållande till 1914 års minimiavgift som grundtaxan inklusive det fasta frakttillägget jämte provisoriska taxetillägget för tariffen U vid samma tid procentuellt stode i till vad som 1914 gällde för denna tariff.

Utskottet hemställde,

1) att motionerna I: 14 och 116 samt II: 156 och 149 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda; och

2) att motionen II: 157 ej heller måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Hermelin*, *Olsson* i Broberg, *Elisson*, *Andersson* i Grimbo, *Lundell* och *Elof B. Andersson*, som ansett, att utskottet bort hemställa,

1) att riksdagen måtte i anledning av de i ämnet väckta motionerna I: 14 och 116 samt II: 156 och 149 till lindring av fraktkostnader vid transport å järnväg av kalk, kalkstensmjöl och märgel för jordbrukets behov anvisa för budgetåret 1923—1924 ett extra förslagsanslag av 800,000 kronor; och

2) att motionen II: 157 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställen föredragits anförde:

*Ang.
lindring av
fraktkostnader
för kalk.
(Forts.)*

Herr **Hermelin**: Herr talman! Då första kammaren redan fattat beslut i frågan och därvid bifallit den vid utlåandet fogade reservationen, som går ut på ett kalkfraktsanslag å 800,000 kronor, skulle jag nästan, för att undvika en lång debatt, kunna inskränka mig till att nu helt enkelt yrka bifall till sagda reservation. Då jag emellertid är huvudreservant, anser jag mig dock böra säga några ord, men jag skall försöka begränsa mig till det minsta möjliga.

Vad först kalkens behövlighet beträffar, ber jag att få hänvisa till de uttalanden, som gjordes under fjolårsdebatten, och i övrigt till de vid innevarande års riksdag väckta motionerna i ämnet.

Utskottet har av statsfinansiella skäl, av samma skäl alltså, som framfördes föregående år, avstyrkt motionerna och hemställt, att de icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd. Jag skulle då i den delen rent av vilja rikta detta argument tillbaka till utskottet. Hur obetydligt mot bakgrunden av statsbudgeten än anslaget i sig självt kan synas vara, tror jag dock, att anslaget just ur statsfinansiell synpunkt är av nöden. För att överhuvud taget kunna reda upp statsfinanserna, måste man ju nämligen se till, att man skaffar sig inkomster, d. v. s. att produktionen här i landet bedrives så, att den lämnar avkastning och därmed även kan ge statskassan vad den tillkommer. Då nu anslaget till kalkfrakterna indirekt ökar jordbrukets produktion, måste en följd av anslagets försvinnande bli, att statsbudgeten lider samt att den i övrigt kommer att belastas med ökade utgifter för arbetslöshet vid kalkindustrin.

Anslagsbeloppet är å andra sidan sett visserligen så pass stort, att man kan vara tveksam om, huruvida det verkligen kan inrymmas i statsbudgeten, så ansträngd som denna i år är. Men på grund av de rubbningar, som redan tidigare under riksdagens lopp blivit gjorda, torde väl förhållandena dock medgiva ett upptagande även av detta anslag.

Storleken av ifrågakvarande anslag har tack vare kända förhållanden dock reducerats betydligt under de senaste åren. För det hela budgetår, som nu kommer, har det räknats med 800,000 kronor, under det att det utgick med 600,000 kronor för senaste halvår. Inom parentes vill jag nämna, att detta senare belopp, som av många i fjol ansågs otillräckligt, synes väl förslå, för så vitt icke under den allra sista månaden en ovanlig rusning skulle komma till stånd, en rusning nämligen av rädsla för att riksdagen inte skall bevilja det anslag, som nu begäres. Eljes har man med stöd av de undersökningar, som gjorts hos järnvägsstyrelsen, all anledning tro, att anslaget riktigt kommer att räcka.

I motionerna ha nu begärts 900,000 kronor, men med ledning av den utredning, som föreligger i den i andra kammaren avgivna motionen, nr 149, en utredning, som verkstälts efter meddelande från järnvägsstyrelsens sida, har man kunnat stanna för ett belopp av 800,000 kronor. Jag vill också framhålla, att statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet under den tid frågan varit föremål för

Ang.
lindring av
fraktkostnader
för kalk.
(Forts.)

behandling i riksdagen och med anledning av en framställning från Närkehall låtit företaga en undersökning därom, huruvida man inte skulle kunna åstadkomma vissa besparingar i detta avseende. Denna undersökning remitterades till järnvägsstyrelsen, lantbruksstyrelsen och kommerskollegium men resulterade i att förslaget från Närkehall inte befanns lämpligt. Järnvägsstyrelsen ansåg däremot, att man eventuellt skulle kunna åvärrbringa en besparing antingen genom beskärning av rätten till fraktbidrag eller genom en begränsning avseende de extra banavgifterna. Förhållandet är nämligen det — det anser jag mig skyldig att med ett par ord meddela kammaren — att före år 1917 utgick intet anslag, som berörde de extra banavgifterna i samtrafik. Sedermera gjordes under kristiden en framställning till järnvägsstyrelsen och Kungl. Maj:t om förändring härvidlag, vilket också medgavs. Det visade sig emellertid, att detta medgivande förorsakade ända upp till 16 % förhöjning av statsanslaget. Järnvägsstyrelsen anser under sådana förhållanden, att, ifall en begränsning i möjligaste mån företages i nämnda rätt att få statsanslag beräknat på de extra banavgifterna, en avsevärd besparing skulle göras. Vi reservanter ha med anledning därav ansett oss kunna hålla på det ursprungliga beloppet av 800,000 kronor i stället för de av motionärerna begärda 900,000 kronorna. Mitt yrkande vid punkt 1 avser alltså ett anslag å 800,000 kronor.

Vad sedan punkt 2 beträffar, föreligger det här en motion avgiven av herr Petersson i Broaryd, vilken går ut på, att man skall sänka den minimiavgift, som nu är bestämd och som belöper sig till 60 öre per 100 kilogram eller 60 kronor per vagnslast, för att på så sätt ett större antal närboende jordbrukare skola kunna dra nytta av kalkfraktsanslaget. Då emellertid riksdagen flerfaldiga gånger uttalat sig för en skärpning av anslagsvillkoren i viss riktning, ha vi för vår del icke ansett oss kunna biträda denna motion, som i stället skulle i hög grad öka anslaget storlek. Men på samma gång vill jag ha uttalat, att en minimiavgift av 60 öre per 100 kilogram måste anses ligga i övergränsen, varför, i den mån de nuvarande 80 %, som beröra taxetarifferna, d. v. s. de extra taxetilläggen, komma att sjunka, Kungl. Maj:t enligt min mening bör taga under omprövning, huruvida en sänkning av ifrågavarande minimiavgift kan ske.

Slutligen ber jag att få nämna ett par ord om en fråga, som egentligen inte hör ihop med kalkfraktsanslaget, men som i hög grad berör jordbruket. Jag syftar på det förhållandet, att järnvägarna under den allra sista tiden lagt på s. k. täckningsavgifter vid kalktransporterna. Tidigare transporterades kalken i särskilt konstruerade vagnar, men denna anordning har järnvägsstyrelsen inte kunnat vidhålla. Då man så önskade, att jordbrukarna skulle låta kalken transporteras öppen och dessa av helt naturliga skäl såsom regnförhållanden m. m., inte ville foga sig i detta, pålade man särskilda täckningsavgifter, för presenningar o. d. Ja, detta är gott och väl men det är att märka, att järnvägarna tillämpa lägre täckningsavgifter för industrien än för jordbruket. För transporter av kalk

Ang.
lindring av
fraktkostnader
för kalk.
(Forts.)

till industriella företag erlägges det 30 öre per vagn och banmil, under det att jordbrukarna få betala 50 öre, låt vara att sedan en maximering sker till vissa belopp. Jag vill fästa uppmärksamheten på detta förhållande, och uttrycka den förhoppningen, att, om täckningsavgifterna skola bibehållas, de skola sättas icke högre för jordbruket än för industrien. Likaledes har man klagat över, att de avgifter, som påläggas vid omlastning från smalspårig till bredspårig järnväg, äro väl dryga, varför även där en sänkning borde komma till stånd. Det är givet, att ju billigare jordbrukarna kunna få kalken sig tillsänd, desto större blir användningen av densamma.

Slutligen vill jag säga, att jag finner det egendomligt, att utskottet här upptagit en annan fråga, som varit under debatt tidigare, nämligen frågan om anläggande av ett kalkbruk i Norrland. Jag har förut haft tillfälle att påvisa, att betydelsen av den kungl. propositionen härvidlag var rätt överskattad, och jag tror, att det är skäl att ställa sig avvaktande och icke ännu draga in denna sak i sammanhang med kalkfraktsanslaget.

Med dessa ord, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som jag jämte flera andra ledamöter av riksdagen avgivit, och alltså avslag på utskottets hemställan.

I detta yttrande instämde herrar andre vice talmannen *Nilsson*, *Magnusson* i Tumhult, *Norman*, *Persson* i Fritorp, *Gustafson* i Kasenberg, *Jonsson* i Hökhult, *Johanson* i Huskvarna, *Jonsson* i Mörkhult, *Henrikson*, *Lithander*, *Lundquist*, *Svensson* i Långelanda, *Persson* i Björnsbyholm och *Jansson* i Edsbäcken.

Herr **Petersson** i Broaryd: Herr talman! En av det mindre jordbrukets ivrigaste förespråkare i vårt land har, då det gällt visa, vad kalken betyder för jordbruket, gjort detta i följande liknelse: Han har liknat jorden vid en cigarr, växten vid en passionerad rökare och kalken vid tändstickan utan vars hjälp det hela är dömt att misslyckas. Är nu denna liknelse sann, vilket erfarenheten bestyrker, så är ju genom denna enkla bild styrkt, att kalken har en avgörande betydelse för uppnåendet av ett gott resultat inom jordbruksproduktionen.

Man skulle då vid nu föreliggande fråga endast behöva tillse, om det är ett statsintresse, därest jordbruksproduktionen hålles uppe på en hög nivå inom vårt land samt om man här genom att bevilja ifrågavarande anslag gynnar en särskild näring på andras bekostnad. Vad angår frågan om statens förmån av en stark jordbruksproduktion, så äro ju skälen härför så många och så stora, att jag vågar påstå, att dessa ej behöva påvisas i en debatt sådan som denna. Jag vill i detta sammanhang endast omnämna, att då grödan för året blivit bärgad i ladorna, så göres möjligast noggranna beräkning över dess värde, och denna summa beräknas som nationalförmögenhet, likasom att varje svensk, som något tänker på framtiden för vårt folk, känner med sig en glädje då denna summa är hög, ty han ser häri ett skydd under det kommande året mot dyr-

*Ang.
lindring av
fraktkostnader
för kalk.
(Forts.)*

tid och hungersnöd. Jordbruksproduktionen är själva livsnerven i hela statsmaskineriet och utan denna skulle det hela på kort tid i bokstavlig mening förtvina och dö.

Från dessa synpunkter sett, så kommer man till den slutsatsen, att staten måste anse såsom en av sina främsta uppgifter vara att skydda den näring, vars existensmöjlighet så nära sammanhänger med statens egen. Vad åter angår frågan om att man genom att bevilja här ifrågavarande anslag skulle träda annans rätt för nära, så är ju denna fråga av mycket allvarlig och grannliga natur, och jag vill hoppas och tro, att det ej är för någon medlem av denna kammare okänt, huru svårt det är att i sådana frågor komma till slutligt avgörande. För den ännu tveksamme vill jag här framlägga några synpunkter, som äro hämtade från det praktiska livet, ja, ur verkligheten själv. Den del av vårt folk, som genom anslaget skulle erhålla en ringa hjälp i sin hårda kamp för tillvaron, kämpar i dessa dagar en hård strid mot ekonomiska svårigheter av mycket allvarlig art. Det är här ingenstädes fråga om lön för mödan av ett nedtyngande och hårt arbete, utan det gäller endast hoppet om att kunna kämpa sig igenom till en lyckligare och ljusare tid. Många utav dessa hava redan måst uppgiva kampen, och flera nalkas denna hårda lott, ty den obehagliga verkligheten och de ekonomiska lagarna tillåta ej, att man bedriver en verksamhet, som år efter år går med förlust. För att söka motarbeta detta ogynnsamma förhållande, finnas endast tvenne verksamma medel att välja på, vilka kunna användas antingen i förening eller ock var för sig, dessa nämligen, att söka höja den producerade varans kvalitet och kvantitet. Det är särskilt på detta område, som kalken har ett avgörande inflytande, och då det gäller att få fram två strå, där endast förut ett funnits, är kalken outhärlig, och hans förmåga att framskapa nya värden är så kraftig, att det t. o. m. kan ske på framtidens bekostnad. Att då i en tid som denna genom statens medverkan bidra till att kalken fördyras är väl ändå att handla i rakt motsatt riktning mot vad som vidtages för andra näringar och yrken.

Hur jordbrukarna själva betrakta denna fråga är jag här i tillfälle kunna meddela kammaren genom att uppläsa vissa brottstycken ur mig tillsända skrivelser från jordbrukssammanslutningar i min hemtrakt. Sålunda meddelar Jönköpings läns lantmäns centralförening vid anordnat sammanträde med ett fyrtiotal ombud för centralföreningen tillhörande lokalföreningar, till vilka senare 2,300 av länets jordbrukare äro anslutna, följande: »Det torde vara känt, att jordens naturliga beskaffenhet i allmänhet i vårt land är sådan, att kalk måste tillföras densamma, om jordbruket skall kunna hållas uppe i full produktionskraft. Detta gäller icke blott den odlade jorden, utan jämväl i minst lika hög grad ängs- och hagmarker, där sådana förekomma, vilka jordbrukarna under senare åren i någon mån börjat kultivera för att få rikligare och bättre bete till djuren, än det dylika marker hittills i allmänhet lämnat. Dessa av staten, hushållningssällskapen och enskilda föreningar förordade och i nå-

*Ang.
lindring av
fraktkostnader
för kalk.
(Forts.)*

gon män understödda betesförbättringar skulle, om de allmänna komme till utförande, för det småländska jordbruket bli av mycket stor ekonomisk betydelse, då som känt är betesmarksarealerna inom vår provins äro jämförelsevis stora. Uppfödning av nötkreatur, som sedan länge varit en av det småländska jordbrukets viktigaste driftsgrenar, skulle med kalkade och i övrigt kultiverade betesmarker bli mera lönande än för närvarande är fallet.»

»Skulle», heter det vidare, »såsom jordbruksministern föreslagit, statsbidrag till lindring av järnvägsfrakten för jordbrukskalk efter den 1 nästkommande juli icke längre utgå, kan man taga för givet, att så länge nuvarande, för jordbrukarna ofördelaktiga förhållande mellan produktionskostnader och priser å jordbruksprodukter råder, blir jordens kalkning än ytterligare försummad. Följden härav måste bli minskad produktion av jordbruksalster, och en dylik sakernas utveckling torde böra i det allmänna intresse så långt möjligt motarbetas.»

Vidare har en häradsförening, nämligen Östbo härads lantmannaföreningars centralförbund, som är en mycket stark sammanlutning, gjort följande uttalande: »Kalken är absolut nödvändig för våra jordar, men sådan finnes ej inom våra landamären, utan måste fraktas från Västergötland eller Skåne. Frakterna bli emellertid, när statsbidraget indrages, så höga, att jordbruket under nuvarande förhållanden icke skulle kunna betala dem. En indragning av statsbidraget skulle således tvinga oss att upphöra med kalkningen eller att inskränka den till minsta möjliga, vilket å sin sida skulle menligen inverka på jordbrukets avkastning.» Det är offentliga sammanslutningar, som här uttalat sig, och vem som helst har tillfälle att taga del av dessa papper.

Dessa jordbrukare hysa förhoppning om att riksdagen i år liksom förlidet år skall bifalla vad de allmänt anse vara nödigt och behöfligt, och ett avslag på deras begäran skulle tydas som ett missförstånd av deras nuvarande svåra ekonomiska ställning.

Skulle riksdagen i år gå med på en indragning av detta anslag på det huvudsakliga, som utskottsmajoriteten anför, nämligen de statsfinansiella svårigheterna, så torde det bli rätt så svårt att övertyga alla, som härav beröras, om att t. ex. inrättandet av en ny professur i Lund i litteraturhistoria bort äga en avgjord företrädesrätt framför detta anslag. Likaså kommer det nog att förefalla dem besynnerligt, att, då en av mina medmotionärer här i kammaren i år sökt genom motion om tull på bananer åt statsverket förvärva en beräknad inkomst av 900,000 kr., kammaren ställde sig avvisande och förklarade, att dylikt ville kammaren ej vara med om. Är riksdagen rädd om sitt anseende utåt, så torde dylika beslut av här angiven art ej vara lyckliga. Utskottsmajoriteten har vidare grundat sitt avslagsyrkande på det förhållandet att nu pågående riksdag har beviljat 50,000 kronor till en lånefond, avsedd att användas i norra delen av Norrland för tillvaratagandet av därstädes befintliga kalkstensfyndigheter. Att så skett är enbart glädjande, men huru detta skall kunna hjälpa en småbrukare exempelvis i

Ang.
lindring av
fraktkostnader
för kalk.
(Forts.)

Småland eller Värmland är för mig ofattbart. Jag och mina medmotionärer ha i vår motion påvisat, att statens åtagna förpliktelser automatiskt avkopplas, allteftersom kalkbehovet blir tillgodosett från närbelägna kalkbruk.

Under debatten här förlidet år i denna fråga gjordes av talare gällande, att om de vore övertygade om att anslaget komme jordbruket tillgodo, så skulle de för sin del vilja stödja detsamma. För min del har jag efter bästa förmåga försökt utreda, hur härmed förhåller sig. Och jag har ej kunnat finna något annat anmärkningsvärt, än att vid beräklandet av frakt å järnväg den s. k. minimiavgiften borde hållas i samma procentuella förhållande till 1914 års minimiavgift, i vilket grundtaxan inklusive det fasta frakttillägget jämte det provisoriska taxetillägget för tariffen U vid samma tid procentuellt står till vad som 1914 gällde för denna tariff. Jag och två andra ledamöter av denna kammare ha tillåtit oss väcka en motion i detta ärende med anhållan om skrivelse till Kungl. Maj:t om sådan ändring i villkoren för statsbidrags utbetalande. Men då de ärade reservanterna av för mig okänd anledning ej alls velat ingå på någon diskussion härom, utan helt kort yrkat avslag på motionen, så skall jag ej nu framställa något yrkande i denna riktning, utan jag skall förena mig med reservanterna i deras uttalade önskemål om att en inskränkning i så stor omfattning som möjligt måtte ske i rätten att i samtrafik få påföra tilläggsavgifter, särskilt s. k. extra banavgifter. Huru dessa senare verka, då de tillämpas i alltför givmild form, visar följande exempel. Den 1 juni förlidet år skedde en fraktsänkning så till vida, att det provisoriska frakttillägget sänktes från 100 % till 80 % på grundtaxan inklusive den fasta tilläggsavgiften, vilket för transportsträckan från Uddagården till min hemstation Broaryd för en vagnslast kalk innebar en sänkning av 7 kronor. Men samtidigt lämnade kungl. järnvägsstyrelsen Halmstad-Nässjöbanan rätt att uppbära två förut icke utgående banavgifter, vardera å 5 kronor, alltså tillsammans 10 kronor, vilket icke endast borttog hela sänkningen utan t. o. m. ökade frakten med 3 kronor. Så gör järnvägsstyrelsen, när frakterna skola sänkas. Jag kan i samband härmed nämna, att jag nu i år sett i tidningen, att Halmstad-Nässjö järnväg för förra året utdelar 6 % å det i järnvägen nedlagda aktiekapitalet. Några ekonomiska svårigheter kunna därför ej anses hava här förelegat. Det ser ut, som om det här vore något att göra i syfte att få en rättelse till stånd, så att den lindring, som här avses, verkligen kommer dem tillgodo, som man avser att hjälpa. Och jag vill ytterligare försäkra, att jag med mitt framförande av denna fråga endast avsett att komma de nu så betryckta jordbrukarna till någon ringa hjälp och synnerligast de mindre av dessa.

Herr talman, på grund av vad jag anfört, yrkar jag bifall till den av friherre Hermelin m. fl. i ärendet avgivna reservationen.

Herr *Månsson* i Backa instämde häruti.

*Ang.
lindring av
fraktkostnader
för kalk.
(Forts.)*

Herr Nilsson i Tånga: Herr talman! Jag kan försäkra kamarens ledamöter, att jag inte alls skall bli långrandig i mitt anförande i denna fråga. Jag tror, att vi kunna komma överens om, att denna fråga redan förut är så vidlyftigt debatterad, att det egentligen bara skulle vara att spilla tid att draga upp någon lång debatt om densamma. Det torde icke kunna anföras några nya skäl eller synpunkter på denna fråga utöver dem, som förut framförts.

Den siste ärade talaren framhöll nyttan av användningen av kalk, och jag förmodar, att det inte finns någon enda jordbrukare i denna kammare, som bestrider riktigheten härav. Det är ju inte heller därom frågan rör sig, utan den rör sig om, huruvida det system, som nu tillämpas för att få kalken ut till användning, är lämpligt eller icke, och huruvida man överhuvud bör fortsätta med det samma. Jag skall för min del ingalunda bestrida, att systemet med fraktlindring för kalk haft sin betydelse. Betydelsen ligger däri, att det stimulerat till användning av detta jordförbättringsmedel. Detta framgår ju av de år för år ökade anslag, som utgått för detta ändamål. Men detta visar ju också, att jordbrukarna mer och mer ha vaknat till insikt om betydelsen av att använda kalk. Vi borde väl kunna komma överens om att även om riksdagen en gång slagit in på denna väg med fraktlindring, så kan den väl inte därmed ha bundit sig för all evighet för detta system eller för en permanent anordning av detta slag.

Äro meningarna i fråga om den stora betydelsen av kalkens användning som jordförbättringsmedel icke delade, så äro de däremot så mycket mera delade, när det gäller lämpligheten av detta system med fraktlindring. T. o. m. en så ansvarig myndighet som lantbruksstyrelsen har inte varit så alldeles övertygad om att detta system med fraktlindring för kalk är sådant, att man borde fortsätta därmed. Skälet härtill är, att man icke har kunnat finna ett system, som neutraliserar de nackdelar, som äro förbundna med det samma. En av de största nackdelarna därvidlag är, att denna fraktlindring stimulerar till i högsta grad oekonomiska transportanordningar. En annan nackdel är att kalkfabrikanterna i mycket stor utsträckning förstått att därigenom tillskansa sig fördelar, som de uppenbarligen inte skulle kunnat ernå, om inte detta system hade använts. De talare, som förut haft ordet, ha, såvitt jag kunnat finna, ej kunnat framföra några som helst nya synpunkter eller skäl, som skulle tala för att fortsätta detta system. Friherre Hermelin förde visserligen fram ett alldeles nytt skäl. Han yttrade, att anslaget hjälper upp statsfinanserna. Han menade väl därmed, att jordbrukarna härigenom skulle bli mera skattebärkraftiga. Jag får säga, att detta var väl ändå ett ganska långsökt skäl, som väl inte ens friherre Hermelin själv kan alltför mycket tro på.

Ja, äro meningarna som sagt delade om lämpligheten av detta system med fraktlindring, så borde väl i alla händelser inte meningarna vara delade därom, att det dock är en synnerligen allvarlig sak att i nuvarande statsfinansiella läge utöka budgeten med bortåt en miljon kronor. Reservanterna synas taga den frågan synnerligen

Ang.
lindring av
fraktkostnader
för kalk.
(Forts.)

lätt. De bekymra sig överhuvud inte ett ögonblick för var dessa medel skola uppbringas. Med den anspänning, som statsbudgeten för närvarande är utsatt för, så måste jag säga — och reservanterna få ursäkt mig, att jag säger — att jag finner det lättsinnigt att utöka budgeten på ett sådant sätt som man här föreslår utan att det minsta bekymra sig om att peka ut någon som helst utväg angående var dessa medel skulle tagas.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Thorsson: Herr talman! Jag begärde ordet, när den ärade reservanten, som först talade här, stödde sitt yrkande om bifall till reservationen med en hänvisning till att ett beviljande av detta anslag skulle öka skatteförmågan och därigenom ge statsverket ökade inkomster. Utan att vilja förneka det riktiga häri, vill jag dock betona, att det behövs någonting mer än lindriga kalkfrakter för att öka skatteförmågan — eller rättare sagt skatteviljan hos våra jordbrukare, ty jag tror, att vi få mera lita till den senare, om vi skola sätta skatteinkomsterna i samband med det problem, som här föreligger i dag. Herr Hermelin anförde vidare, att på grund av de rubbningar, som redan äro gjorda i den till riksdagens omprövning föreliggande budgeten, gör det egentligen ingenting, om vi montera in även denna nya miljon. Det spelar icke någon roll, säger han, eftersom riksdagen redan förut monterat in åtskilliga miljoner kronor, och då bör budgeten kunna tåla även detta. Vid uppgörandet av budgeten ha ju följts vissa principer. Och en sådan princip var, att alla de anslagskrävande näringsgrenarna och företagarna eller hur de nu kunna betecknas skulle avstå var och en något, och man gick då ut ifrån en generell sänkning av anslagen. Därjämte gjorde man i vissa fall så, att man strök hela anslaget. Och detta skedde bland annat i fråga om sådana anslag, om vilka det långt före de nuvarande bedrövliga ekonomiska förhållandena rätt synnerligen delade meningar, huruvida de överhuvud hade rätt att vara placerade i budgeten. Det var därför, som bland annat detta anslag fick stryka på foten. Det är ovedersägligt, att det har rätt synnerligen delade meningar, om detta system med lindring av kalkfrakterna vore det riktigaste sättet att träda stödjande emellan från det allmännas sida, och detta var en av anledningarna till att jag för min del redan när förra årets budget uppgjordes ställde mig avvisande mot att fortsätta längre på denna väg. Nu är det klart, att den omständigheten, att man har ökat det av Kungl. Maj:t ursprungligen föreslagna anslaget till dyrtidstillägg med 5 miljoner kronor, icke kan tagas till intäkt för att nu ytterligare öka budgeten med en miljon kronor. Vi skola dock komma ihåg, att de som få komma i åtnjutande av dyrtidstilläggsanslaget ha dock trots detta beslut, som riksdagen fattade, fått lov att släppa ifrån sig 28 miljoner kronor i jämförelse med förut. Det är alltså där icke någon ökning, utan det är en minskning i det till stats-tjänarna hittills utgående beloppet.

Herr Petersson i Broaryd anförde såsom ett skäl till bifall till detta anslag, bland annat, att riksdagen hade vägrat gå med på tull på bananer, vilken skulle inbringat 900,000 kronor i statsinkomster. Ja, det är ju på det viset här i livet, att ofta konsumenter och producenter stå emot varandra. Det kan därför många gånger inträffa sådana omständigheter, att riksdagen avslår en av vissa grupper beräknad inkomst och hindrar en av samma grupper efterlängtat utgift men budgeten kan icke regleras efter dylika tillfälligheter utan vid budgetarbetet måste något säkrare underlag eftersträvas. Jag skall gärna medverka till att stödja herr Petersson i Broaryd, om han vill något kraftigare uppträda mot de *enskilda järnvägarnas begärelse att få särskilda avgifter*. Men det är inte riktigt att skylla på järnvägsstyrelsen, därför att de enskilda järnvägarna med allt det tryck de kunna utöva, pressa till sig än den ena, än den andra extra fördelen. Bara ett borttagande av de särskilda tilläggsavgifter, som kommit till under de senare åren, skulle naturligtvis ha stor inverkan på kalkfrakterna liksom också på alla andra frakter. Detta framgår helt enkelt av det av herr Petersson anförda exemplet att den allmänna sänkningen av frakttaxan gav en minskning i utgifterna på 7 kronor pr vagn, men så kom en ökning på 10 kronor pr vagn, vilket till slutresultat ger ett plus på 3 kronor utöver vad frakten skulle varit, om taxan inte sänkts.

*Ang.
lindring av
fraktkostnader
för kalk.
(Forts.)*

När jag ser herr kommunikationsministern här närvarande, så skulle jag gärna vilja rikta en vördsam vädjan till honom, att han, när han nu tänker sänka järnvägsfrakterna, inte bara ser på statens järnvägars tariffer utan även intresserar sig för de enskilda järnvägarnas tariffer. Och i samband därmed skulle jag bestämt vilja varna emot att driva en sådan taxepolitik, som skulle gå ut på att de, som inte frakta något annat än sig själva på järnvägarna, skulle i debetsedlarna få särskilda påhålsningar, därför att regeringen önskar reglera järnvägsfrakterna. Det vill jag bestämt betona, att försök inte med det. Då komma vi inte sams i fortsättningen. Men jag skulle vara mycket tacksam, om herr kommunikationsministern ville titta framför allt på de enskilda järnvägarnas både person- och frakttaxor, särskilt deras extra avgifter, vilka tagit en sådan omfattning, att det i och för sig kunde vara mycket väl behövt med en lindring icke bara för kalkfrakterna utan även för andra.

Herr Petersson i Broaryd anspelade på att riksdagen varit särskilt generös för någon tid sedan, då en personlig professur inrättats. Jag förstår inte, det erkänner jag villigt, att uppväga fördelarna eller nackdelarna av denna professur. Så inne i vetenskapen är jag inte, och jag skall därför inte polemisera med herr Petersson i Broaryd, om huruvida detta överhuvud var ett beslut, som ekonomiskt kan försvaras, om man bara lägger den ekonomiska synpunkten på det. Men jag har varit med här i kammaren om att åt en annan person inrätta en professur, som jag är alldeles säker på att inte ens herr Petersson i Broaryd skulle vilja vara med om att taga bort igen. Det var professuren till Nilsson-Ehle, som ju genom sin gärning

Ang.
lindring av
fraktkostnader
för kalk.
(Forts.)

har gjort särskilt jordbruksnäringen sådana tjänster, att han t. o. m., om vi skulle ha missräknat oss något ifråga om den senast inrättade professuren, kan betala en hel del av kostnaderna för den också. Det kan vara litet svårt att göra en jämförelse mellan å ena sidan inrättandet av vetenskapliga institutioner eller givandet av en utmärkelse åt en vetenskapligt duglig man och å andra sidan kalkfrakterna, samt därur draga den rätta kontentan om vad som kan vara för samhället mest gagneligt. Jag vågar för min del inte göra en sådan jämförelse.

Nu vill jag emellertid säga det, att herrarna skola inte driva den satsen, att jordbrukarna äro styvmoderligt behandlade i vår budget. Ty vi, som suttit med några år och vägt emellan de olika huvudtitlarna, vi måste nog erkänna, att inte har jordbruket varit styvmoderligt behandlat, detta må nu bero på vad som helst, på politisk kärlek till jordbrukarna eller på något annat, det intresserar mig inte. Vilken av huvudtitlarna är det, som under de senare åren varit mest omhuldad? Även ni, som jämra er så förskräckligt över jordbrukets betryckta ställning just nu, måste väl erkänna, att jordbrukshuvudtiteln varit nummer ett. Kanske kommer åttonde huvudtiteln i jämbredd, men om denna senare såväl som om femte huvudtiteln kan väl sägas, att av de rikliga anslag, som de senaste åren tilldelats dessa, ha samtliga näringsgrenars utöware erhållit sin beskärda del. Jag vågar det påståendet, att de anslag, som med givmild hand beviljats på jordbrukets huvudtitel, varit av den beskaffenhet, att jordbrukarna icke ha någon verklig anledning att beklaga sig. Och även om detta anslag, som nu föreligger till riksdagens behandling, inte skulle, som herrarna önska, bli beviljat, så menar jag dock, att vi därför icke behöva bli hallstämplade såsom mindre goda vänner till jordbruksnäringen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Brännström: Herr talman! Då såväl jordbruksutskottet som de båda närmast föregående talarna anlagt de statsfinansiella synpunkterna på föreliggande fråga, vill jag till en början säga, att man i denna tid kan anlägga dessa synpunkter på vilken fråga som helst, som man vill komma åt. Jag kan icke förstå den finansiella klokhet, som vill slå ihjäl detta anslag, som i så många år utgått.

Jag har begärt ordet närmast i min egenskap av Norrlands representant. Denna fråga har utomordentlig betydelse för de avlägsnare, inre delarna av Norrland. I dessa delar av Norrland finns det stora viddar med goda odlingsmarker, vilka, bestående av kväverika mossjor, tarva mycket kalk för att komma i produktivt skick. Kalk förekommer visserligen på några ställen där uppe, men i stort sett är man där tvungen att dittransportera kalken från avlägsna delar av landet, t. ex. Västergötland. För den händelse fraktlindringsbidraget skulle borttagas, bleve kalktransporten så dyr, att kalkens användning bleve alldeles oekonomisk. Ingen förständig jordbrukare där uppe skulle då taga sig före att dittransportera kalk från Västergötland för att därmed förbättra sin jord. Över

*Ang.
lindring av
fraktkostnader
för kalk.
(Forts.)*

50 procent av kostnaden för kalktransporterna ha guldits genom dessa fraktlindringar. Ändå har man stått på gränsen för den ekonomiska användningen av detta jordförbättringsmedel. Det torde då vara klart, att om anslaget icke beviljas, det icke längre där kan bli någon användning av kalken. Jag kan icke förstå, att det kan vara klokt att, när staten år efter år velat genom anslag och premier uppmuntra odlingen på dessa mossmarker, nu strypa till den odlingsiver, som gör sig gällande i de ifrågavarande trakterna. Ty jag förutsätter, att man alltså har en önskan att jorden där må bli satt i produktivt skick.

Den motivering jordbruksutskottet på ett par rader på sidan 4 i utlåtandet anfört för sitt avstyrkande synes mig vara vilseledande. Herr Petersson i Broaryd berörde också detta. Det är nog sant, att innevarande riksdag, under framhållande att genom ett utnyttjande av särskilt i de norra, mera avlägset belägna delarna av Norrland befintliga kalkstensfyndigheter fördelar skulle kunna vinnas för närliggande traktens jordbruk, för beredande av låneunderstöd åt företag för framställning av jordbrukskalk anvisat ett anslag av 50,000 kronor. Jag känner till dessa kalkstensfyndigheter ganska väl. I min hemtrakt finns en sådan fyndighet. Några enskilda personer äro mycket ivriga att få kunna utnyttja densamma. Den ligger visserligen i närheten av såväl hamn som järnväg, men själva området måste dräneras, för att man skall kunna tillgodogöra sig kalken. Det måste vidtagas ganska vidlyftiga anordningar för att man skall få fram kalken därifrån. Så t. ex. måste kalkugnar anläggas. Det är alltså ett företag som kräver mycket penningar. Nu har, som sagt, riksdagen beviljat detta anslag på 50,000 kronor som låneunderstöd. Men det måste först bildas ett bolag, som, förfogande över tillräckligt kapital, med tillhjälp av medel från detta lån kan exploatera denna kalkstensfyndighet. Nu är det ju emellertid så, att den 30 nästinstundande juni utgår tiden för nu gällande fraktlindrings tillämpning. Om man då vet, att det först måste bildas ett bolag och sedermera en del anordningar företagas — spår och kalkugnar byggas — torde man kunna inse, att det så snart icke torde vara möjligt att få i gång detta företag, som man nu använder som motiv för ett avslagsyrkande. Det kan hända, att det kommer att visa sig, att genom denna åtgärd man om ett eller annat år kommit så långt, att dessa delar av Norrland kunna bli oberoende av kalkfraktlindring. Jag anser då, att det vore en riktig ståndpunkt av denna kammare att, i likhet med första kammaren i avbidan på att dessa mest avlägsna delar av landet i fråga om kalken skola bli självförsörjande, bevilja det här begärda anslaget. Jag tycker att det vore riktigt och konsekvent att fortsätta med detta anslag, allra helst som de statsfinansiella förhållandena äro beaktade genom den beskärning, som är gjord beträffande anslaget. Jag anser, att det vore riktigt, om kammaren handlade i överensstämmelse med reservanternas förslag. Genom det lilla understöd, som lämnats för exploaterandet av kalkfyndigheterna i Norrland, kan det vara möjligt att om några år göra en kraftig beskärning av

*Ang.
lindring av
fraktkostnader
för kalk.
(Forts.)*

detta anslag, vilket kanske icke kommer att behöva anlitas för Västerbottens och Norrbottens räkning.

På grund av vad jag nu anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Olsson i Broberg: Herr talman! Denna fråga är, som vi veta, en gammal bekant, som många gånger grundligt diskuterats i kammaren. Det torde därför icke tjäna så mycket till att anföra skäl för eller emot, och jag förmodar, att kammarens ledamöter redan på förhand hava sin ställning klar till frågan. Med hänsyn till den utgång frågan fick vid förra riksdagen, har jag anledning att tro, att frågan nu ligger väl till här i kammaren. Vid förra riksdagen bifölls ju vid gemensam votering med avsevärd majoritet — majoriteten var särskilt påfallande i denna kammare — det då föreliggande förslaget om kalkfraktlindring. Frågan ligger ju nu så till vida fördelaktigare att, då första kammaren i fjol avslog förslaget, sagda kammare i år, redan innan frågan behandlats i andra kammaren, bifallit förslaget, sådant det framstälts i reservationen.

Jag kan ju förstå, att denna fråga från statsfinansiell synpunkt anses vara synnerligen betydelsefull, då ingen mindre än förre finansministern herr Thorsson med sin kända skärpa har uppträtt för att nedgöra förslaget. Han har ju medgivit, att det möjligtvis kunde ligga någon inkonsekvens i hans uppträdande, då han vid behandlingen av dyrtidstilläggsanslaget intagit en annan ståndpunkt, än den han som finansminister intog. Vi veta ju, att herr Thorsson såsom finansminister hade framlagt ett förslag, som var något billigare än det som av riksdagen antogs. Han kom i alla fall att ställa sig på ett förslag, varigenom dyrtidstilläggen ökades med nära 2 miljoner kronor utöver vad Kungl. Maj:t hade föreslagit. Det har väl ansetts vara mera berättigat att gå med på en sådan höjning än på det förslag, som nu här föreligger.

Herr Thorsson yttrade i en replik till den ärade talaren på Smålandsbanken i fråga om banantull, att det ju vore så, att produceter och konsumenterna stå emot varandra. Jag får säga, att det förvånar mig mycket, att en så vidsynt person som herr Thorsson har från denna plats velat fastslå en sådan sats som den, att konsumenterna och producenterna hava anledning att stå emot varandra. Jag kan icke se annat än att dessa två parter hava all anledning att i stället samarbeta. Särskilt tror jag man har anledning söka finna varandra, då man står inför vidtagandet av någon åtgärd, som kan bidra till att öka den inhemska jordbruksproduktionen. Jag förmodar, att den stegrade produktionen måste vara någonting betydelsefullt just för konsumenterna. Det torde väl få vara en allmänt gällande sats att i fråga om prisbildningen tillgången på varor är den mest reglerande faktorn. Det borde väl då vara ett betydande intresse för konsumenterna att söka bidra till ett stärkande, en utveckling och en ökning av den inhemska jordbruksproduktionen.

*Ang.
lindring av
raktkostnader
för kalk.
(Forts.)*

Det är nu ganska egendomligt, att nästan vid varje tillfälle, då en fråga föreligger, man har svårt att se den från mer än en synpunkt. Jag får säga, att om det varit fråga om att här anslå det ifrågasatta beloppet till något improduktivt ändamål, eller till något konsumtionsändamål, till ett sådant ändamål, att penningarna skulle så att säga bliva uppätna eller skulle försvinna ur statskassan, då hade jag kunnat förstå de stora betänkligheter, som hade rests emot anslaget. Det är väl ändå så att de pengar, som komma att anslås till det nu ifrågavarande ändamålet, komma att skapa rörelse inom landet. Detta anslag skulle ge arbete vid kalkbrotten, utgöra förutsättning för ökade frakter samt öka produktionen. Anslagets beviljande skulle således innebära blott en omflyttning av medlen från den ena fickan till den andra. Det skulle aldrig gå ihop med de bidrag, som vi här för olika ändamål bevilja, om det inte vore så, att dessa penningar komme i cirkulation och att en hel del personer finge fördel av beviljade anslag.

Herr Nilsson i Tånga erinrade om, att man från början med detta anslag hade avsett att söka lära jordbrukarna inse nyttan av att använda kalk. Som vi nu ha fått denna insikt, skulle detta anslag icke längre vara behöfligt. Då vill jag säga, att om man skall gå ut från denna synpunkt, får man allt företaga granskning på många områden, huruvida det inte kan vara lämpligt att draga in ganska betydande anslag, som tidigare beviljats just från sådan synpunkt, men vilka anslag vi ändå kunna vara i behov av i fortsättningen.

Det är här fråga om att göra det möjligt för jordbrukarna å de från kalkbruken avlägset liggande orterna att kunna begagna ett jordförbättringsmedel, som på dessa orter är en väsentlig förutsättning för att jordbruket skall bliva lönande. Jag anser denna fråga icke ligga så till, att det endast gäller att få jordbrukarna att inse nyttan av kalken, utan det är väl ändå så att kalken kan komma till nytta i deras hantering, endast om de kunna få den för sådant pris, att det hela lönar sig. Nu är det så, att de dryga frakterna göra sig gällande just å de orter, där kalken är mest behöflig, där den är en nödvändig förutsättning för en ökad produktion.

Herr Thorsson sade, att jordbrukarna jämra sig. Jag vet icke, om det precis kan kallas för jämmer, om man här framhåller från rent sakliga synpunkter vad som kan vara angeläget att åtgöra i en fråga, som för vår jordbruksproduktion är av den betydelse, som denna fråga är. Men det är en genomgående tendens, att på alla områden, där det är fråga om att i denna svåra tid giva jordbruket en handräckning, där ställer man sig konsekvent mot. Man får alltid höra, att jordbrukarna bara jämra sig. Och allt vad man föreslår för jordbruksproduktionens upphjälpande befinnes vara till nackdel för konsumenterna. Jag vill emellertid säga, att jag icke kan se, att anförandet av de önskemål, här är fråga om, är något slags jämmer, utan det är så, att man på det håll, där man vet var skon klämmer, talar om hur förhållandena gestalta sig och söker framhålla läget. Man har ju den uppfattningen, att det bör ligga i hela

Ang.
lindring av
fraktkostnader
för kalk.
(Forts.)

samhällets intresse, att vår modernäring såväl på det ena som på det andra sättet kan stödjas särskilt i en svår depressionstid.

Jag kan icke se annat än att tidpunkten är synnerligen illa vald för ett indragande av det ifrågavarande anslaget. Det har nu utgått årligen ända sedan 1908, och man har undan för undan ansett det vara nödvändigt att fortsätta med anslagets beviljande. Jag kan icke se, att det ekonomiska läget är sådant inom den näring, som det här gäller att stödja och för den produktion det här gäller att utveckla genom detta bidrag, att det nu kunde vara lämpligt att draga in detta anslag. Jag har endast velat framhålla dessa synpunkter och därvid särskilt understryka, att penningarna för detta ändamål ju icke gå ut ur landet, de skola icke direkt konsumeras eller försvinna utan de komma ju på många olika sätt ut i den allmänna rörelsen. Jag kan icke se annat än att vi alla ha all anledning att stödja detta ändamål och inte se detta anslag bara från statsfinansiell synpunkt och såsom om dess beviljande innebure en fara, ett bortkastande av pengar på ett mindre nyttigt ändamål.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Osberg: Herr talman, mina damer och herrar! Lyckligtvis hava vi på vissa områden av vårt land stora mängder av kalk, på stora områden återigen saknas detta jordförbättringsmedel. Man har numera vant sig vid sedan åtskilliga år att för varje år få denna fraktlindring. Nu säger utskottet, att den icke längre behövs. Jag vill då säga, att detta anslag i ganska stor utsträckning har stimulerat användningen av kalk, vilken annars icke skulle ha kommit till jordens gagn.

Jag fäste mig särskilt vid det, att den förre finansministern talade om den miljon, som för detta ändamål skulle utgå. Jag skulle ha varit mycket tacksam, om herr Thorsson med sin stora förmåga hade försökt att göra något för åstadkommande av en minskning uti den stora import, som vi med viss förskräckelse se hur den växer upp i höjden. Under det första kvartalet i år hade vi en import, som med 100 miljoner kronor översteg exporten. Detta bådär inte gott för framtiden, för vårt lands utveckling. Det lilla belopp, som det här är fråga om, 800,000 kronor, tror jag, såsom den föregående ärade talaren, kommer att få en mycket god användning, då ju penningarna stanna inom landet. Jag ber också att få understryka, att de medel, som användas till produktionens höjande inom landet, äro väl använda, och jag tror verkligen, att de komma igen med ränta. Men de många miljoner, som vi måste skicka ut till utlandet såsom betalning för importöverskottet, de komma sannerligen att försvinna. Hålla vi på med detta år efter år, är jag säker på, att det kommer att bli märkbart i våra landsändar. Det kommer att saknas någonting. Det är inte att undra på, att våra bästa ynglingar år efter år bege sig av till främmande länder ifrån tjtatet och gnabbet emellan producenter och konsumenter. Toge vi sikte på vad som

vore nyttigt och gagneligt för landet och ansloge medel till nyttiga ändamål, då tror jag vi skulle få en allmän välmåga i landet. Men hålla vi på i fortsättningen som under de gångna åren och bara tala om konsumentintresset och producentintresset, då är jag säker om att vi komma att draga det kortaste strået. Det är, såsom jag nämnde, så att vi ha stora vidder, där jorden är ytterst kalkfattig. Har man blott försökt kalken som jordförbättringsmedel, då ser man, att det blir goda skördar. Kan man inte omsätta skördarna här i landet utan det sker import i starkare tempo, så finnes det dock alltid möjlighet att exportera de varor, som finnas på grund av ökade skördar, och därigenom kunna vi hålla handelsbalansen inom något så när rimliga gränser. Här har talats nog så mycket om saken, och, herr talman, jag vill därför icke upptaga tiden längre, utan jag ber endast att få på det varmaste yrka bifall till reservationen.

*Ang.
lindring av
fraktkostnader
för kalk.
(Forts.)*

Herr Weibull: Herr talman! Vid ett studium av kalkfrågan får man en god bild av de betingelser, vårt lands jordbruk har vid fyllandet av sitt kalkbehov, genom att läsa konstgödnings-sakkunniges utredning, del I, »Det svenska jordbrukets kalkfråga». Då denna ej föreligger i tryck, vill jag därur hämta några synpunkter. Undersökningar beträffande åkerjordens kalkbehov föreligga noggrannast från Skåne. Kommittén säger: »Professor M. Weibull vid Alnarps lantbruksinstitut, som utfört mångåriga, omfattande undersökningar över den skånska åkerjordens växt-, närings- och speciellt kalkhalt, har i ett år 1914 utkommet arbete statistiskt bearbetat detta material och med ledning av över 1,100 undersökningar av olika jordprov gjort upp en karta över åkerjordens kalkbehov i de olika skånska häradena. En jämförelse med skördestatistiken för dessa visar, vilken slående överensstämmelse det i stort sett finnes mellan jordens kalkhalt och dess bördighet, huru avkastningen av samtliga odlade växter stiger och faller allt efter det antalet kalkbehövande jordar är litet eller stort.»

I övriga delar av landet äro undersökningarna emellertid rätt så knapphändiga, och det vore önskligt, att hushållningssällskapen toge upp denna fråga i större omfattning, men man får ett starkt intryck utav att så länge nu de geologiska undersökningarna ej påvisat för ortsbehovet förekommande tillgängliga och vid trafiked befintliga fyndigheter och befintliga ej hunnit tillgodogöras, måste man räkna med dryga fraktkostnader, som uppstå vid frakt från de tvenne centrala mest tillgängliga kalkförekomsterna, Västgöta-bergen med sina kalkbruk, producerande bränd kalk, och den skånska kalkindustrin, baserad på malen råsten (jordbrukskalk). Det kalkfattiga småländska höglandet och intilliggande områden ha sålunda att tillgodose sitt kalkbehov från någon av nämnda fyndigheter, och ännu längre fraktavstånd ha de norrländska länen att räkna med.

Vid studiet av nyssnämnda utredning finner man att då förbrukningen var som störst, åren 1917 och 1918, användes likväl ej ens hälften av det beräknade minimum, som åtgår för åkerjordens tillgodoseende av dess kalkbehov. Att bidraga med ett underlättande

Ang.
lindring av
fraktkostnader
för kalk.
(Forts.)

av kostnaderna genom fraktlindring eller på annan väg är enligt min mening att taga ställning till frågan, huruvida stora delar av vårt land skall kunna driva ett relativt intensivt jordbruk, producerande värdefulla växter — sålunda odling av baljväxter och klövervallar med jämnare skördar — till fyllandet av vårt äggvitebehov. Det är nämligen ej tillräckligt med avkastningsrika växtslag och med god bearbetning av jorden, om jordförbättringsbetingelser, sådana som kalken obestriddligen utgör, saknas.

Jag tror för min del, att producenter och konsumenter kunna mötas i denna fråga, som gäller det bästa sättet att få den svenska jorden att bära rikliga skördar. Med dessa synpunkter, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som avgivits av friherre Hermelin m. fl.

Med herr Weibull förenade sig herr *Olsson* i Blädinge.

Herr **Pettersson** i Stäringe: Herr talman! Ämnet är såsom redan har sagts så utdebatterat, att vi behöva egentligen icke vidare diskutera saken. Jag vill blott säga några ord med anledning av herr Nilssons i Tånga yttrande, att icke några nya skäl framkommit. Herr Nilsson i Tånga är själv jordbrukare och har väl såsom sådan antar jag kunnat komma underfund med att jordbrukets ekonomiska läge har så försvårats under det sista året, att det kan vara fullt jämförbart med det statsfinansiella läget, och det, tycker jag, är orsak nog att fortfarande bevilja detta anslag. Han gjorde även gällande, att om man beviljar detta anslag, skulle man vara lättsinnig. Jag får då säga, att man bör icke kasta sten, då man själv sitter i glasskåp, ty om jag icke minnes fel, så var herr Nilsson i Tånga, då det för några dagar sedan var fråga om dyrtidstilläggen, med om att rösta för 4 miljoner kronor mera än Kungl. Maj:t äskat. Det var kanske i ännu högre grad lättsinnigt än att bevilja detta anslag.

Herr Thorsson gjorde gällande, att jordbrukets huvudtitel är mest gynnad av alla huvudtitlarna. Om man för det första ser på och jämför de miljoner, som den nionde huvudtiteln fått i förhållande till de andra, så är det en kolossal skillnad. Om man dessutom gör en jämförelse med jordbrukets huvudtitels ökning från 1914 till nu och jämför med övriga huvudtitlar, så är jag övertygad om att jordbrukets skall visa sig vara icke den mest gynnade, utan tvärtom styvbarnet. Dessutom skulle jag vilja framhålla, att det är en synnerligen illa vald tidpunkt att nu taga bort detta anslag, som gått ut sedan 1908 till stöd åt jordbruket, då jordbruket nu befinner sig i ett så svårt bottenläge. Vi skola komma ihåg, att kalktillverkningen är en ren svensk näring, brytningen sker i svenska berg och utföres av svenska arbetare, och om vi understödja denna näring, komma vi att medverka till att förhindra import av utländska gödningsämnen, och vi böra se till att importen därav icke ökas utan minskas. Då är det även från den synpunkten högst nödvändigt,

att detta anslag utgår även i år. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

*Ang.
lindring av
fraktkostnader
för kalk.
(Forts.)*

Herr *Svensson* i Grönvik instämde häruti.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! Jag vill icke förlänga debatten, ty jag är ense med herr Olsson i Broberg, att denna fråga är så debatterad, att man kan säga, att den är utdebatterad. Men jag kan icke se denna fråga ur samma synvinkel som herr Osberg. Han ser den såsom ett medel att kunna minska importen och ännu mera såsom ett verksamt medel att kunna hindra emigrationen. Jag tror, att våra pojkar komma att resa från Sverige oavsett om vi bevilja fraktlindring för kalk eller ej. Jag tror inte, att det hjälper. Skulle ett sådant enkelt medel kunna hindra emigrationen till främmande länder, då vore det verkligen skäl i att bevilja det, men jag tror det icke.

Jag skulle vilja säga, att man här har med orätt vänt sig till herr Thorsson därför att han yttrat, att den nionde huvudtiteln icke har blivit styvmoderligt behandlad, och jag vill understryka det. Jag tror, att det är ingen anledning säga, att Kungl. Maj:t har miss-handlat nionde huvudtiteln, och jag vill också säga, att då man på de andra huvudtitlarna kunnat göra besparingar, så ha vi från jordbruksutskottet mycket litet att visa på i den vägen.

Det finnes en annan post på denna huvudtitel, där vi enligt min mening måste öka anslaget, och den frågan kommer upp om några dagar, nämligen anslaget till hushållningssällskapen. Om jag skall välja på dessa anslag, till hushållningssällskapen eller till kalkfraktlindring, måste jag säga, att mig synes det nödvändigare att höja anslaget till hushållningssällskapen utöver vad Kungl. Maj:t begärt, något som också jordbruksutskottet eller åtminstone dess majoritet föreslagit. Men det finnes medlemmar i utskottet, som komma att uppträda såsom reservanter även där, samma personer, som nu yrka på detta anslag, då de icke äro nöjda med den förstärkning av anslaget, som utskottet föreslår.

Vad själva sakfrågan gäller, så är den som sagt utdebatterad, men nog förefaller det mig märkvärdigt, att man skall frakta kalk från Västergötland till trakter, där det finnes kalkbrott, och icke tillgodogöra sig den kalk, som finnes där i trakten. I det landskap, där jag bor, Södermanland, ha vi gott om kalk, men det har, tack vare fraktlindringen för kalk från Västergötland, blivit så, att kalkbruken i min hemtrakt äro nedlagda, därför att de icke kunna konkurrera med Västgötakalken, för vilken det beviljas fraktlindring. Om vi taga kalk ifrån Närke, så få vi ingen fraktlindring. Jag har roat mig med att räkna att om jag toge kalk därifrån, och när den kom hem till stationen, kostade den mig lika mycket som om jag tagit den från Västergötland men ej heller mer. Men alla grannar toga kalk från Västergötland för att tillgodogöra sig fraktlindringen, men priset blir detsamma som om de tagit från närmaste håll, fastän man icke får någon fraktlindring för kalk från Närke. Sam-

Ang.
lindring av
fraktkostnader
för kalk.
(Forts.)

ma är förhållandet i Norrland. Där tar man kalk från Västergötland för fraktlindringens skull, men jag är säker på att om riksdagen beviljade fraktlindring för kalkfrakter även till sjöss, skulle Norrland kunna få kalk billigare från Gottland.

Jag tror, att vi skola inrikta oss på att utveckla de kalkfyndigheter, som finnas, och icke i fortsättningen premiera vissa kalkbruk, som ligga långt bort från avsättningsorterna. Jag skall icke förlänga debatten utan ber, herr talman, att då jag står på samma ståndpunkt som förlidet år, få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta yttrande instämde herr Björk.

Herr Andersson i Grimbo: Herr talman! Här har sagts, att detta skulle vara ett ensidigt jordbrukarintresse, men som man tänker saken, så skall detta anslag säkerligen öka brytningen av kalk, och då kan det icke sägas, att det endast är fråga om en direkt fördel för jordbruket. Kalken ligger i bergen och brytes där. Det är alltså brytningskostnad och bränsle som gå åt, men i en stor del av landet, i Västergötland, där kalk förekommer, får man bränsle samtidigt som man bryter kalken, nämligen av den däribland inlagrade skiffern. På andra håll använder man sådant bränsle, som annars i en del fall icke skulle komma till användning. Därtill komma arbetskostnader och frakter. Kalken ger goda skördar och högre avkastning av jorden. Detta har sin stora betydelse. Det är här fråga om något, som nationen har i det oändliga, och det ger upphov till arbete, och detta anslag skall tydligen medföra ökad användning av kalken. Ty om anslaget icke beviljas, får kalken ligga i bergen, där den finnes i oändlighet, och på det sättet blir det minskad arbetsinkomst och minskad avkastning av jorden. Jag ser saken så att i dessa tider, då arbetslöshet råder och vi behöva rycka upp oss i synnerhet vad våra näringar angår, så är det det mest olämpliga tillfälle att draga in detta anslag. Det är väl icke så, att det är bara jordbruket, som har fördel av detta. Anslaget kommer järnvägarna till godo och i största utsträckning statens järnvägar, men anslaget går icke ut annat än då avståndet är över 15 mil, så fraktkostnaderna bli ändå dryga för jordbrukarna. Det är de, som ligga längst ifrån, som få egentlig nytta av anslaget därigenom att de få denna lilla lindring i frakterna.

Vidare uppträdde herr Thorsson och sade, att jordbruket blivit mycket omhuldat. Jag är härvidlag delvis förekommen av herr Pettersson i Stäringes. Men jag får säga, att jag vet ej om, att jordbruket blivit omhuldat, åtminstone från herr Thorssons sida i annat fall, än då konsumentintressen legat bakom. Dessa ha varit den stora omtanken för herr Thorsson. Och vill han här säga, att jordbruket fått någon fördel i visst avseende, så kunna vi hänvisa till, att vi alla fått erfara, att vi blivit ihågkomna lika mycket, när det gällt att betala alla anslag, som pålagts oss. Vi veta, att herr Thorsson, när han var finansminister, hade allas aktning för det sätt varpå han skötte sig som sådan. Men

sedan han kommit bort från denna post, tyckes det, som om det slagit om. Nu har förut erinrats, att han för ej så många dagar sedan talade för ökade anslag, som gingo upp till miljoner, utöver vad han som finansminister föreslagit. De, som vilja försvara herr Thorsson, säga, att han varit »ståndaktig och principfast». Nu kastar han om. Nu talar han om, att jordbruket blivit omhuldat. Men jag tycker, att det vore bättre, om han velat rätta sig efter råd från en sådan person som t. ex. mig. Jag skulle ha rätt honom att knappa in på arbetslöshetsanslaget till ett belopp motsvarande det, som här är ifråga. Då hade penningarna kommit till nytta på flera områden, och då hade ej något missnöje väckts. Om det blir så, att det blir ökad användning av kalk, så blir det ovillkorligen till nytta för det hela och minskar arbetslösheten.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

*Ang.
lindring av
fraktkostnader
för kalk.
(Forts.)*

Herr Nilsson i Tånga: Herr talman! Endast ett bemötande till herr Pettersson i Stäringe. Han yttrade, att jag varit med om, att Kungl. Maj:ts förslag om dyrtidstilläggen ökades upp med 4 miljoner kronor och att jag därvid medverkade. Jag vill fråga herr Pettersson i Stäringe, huru han vet det. Så vitt jag själv vet, har jag aldrig gjort ett offentligt uttalande om storleken av dyrtidstilläggen, och om herr Pettersson går till riksdagens protokoll, skall han finna, att han förgäves kommer att söka efter mitt namn i förbindelse med detta ärende.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Då jag förlidet är motionerade i det nu föreliggande ärendet, gjorde jag det med särskild hänvisning till, att det gällde att förebygga ytterligare arbetslöshet vid kalkbruken, något som skulle bli följden, om kalklindringsbidraget bortföll. Det skäl jag anförde förra året har i mångt och mycket giltighet även i år. Ty det är intet tvivel, att om kalkfraktsbidraget bortfaller, kommer detta att vara icke blott en ekonomisk, utan även en psykologisk faktor, som orsakar, att jordbrukarna i stor utsträckning sluta kalka jorden, varigenom arbetstillgången vid kalkbruken minskas. Jag kan tillåta mig säga, att beträffande kalkprisen för de jordbruk, som ligga närmast omkring kalkbruken, skulle detta enbart vara till fördel. Men å andra sidan kan det ej vara till fördel för arbetstillgången på respektive orter och icke heller för vårt lands jordbruk, då produktionen därigenom kommer att väsentligen nedgå.

Jag begärde emellertid ordet även med hänsyn till det uttalande, som gjordes av herr Johansson i Uppmälby, när han sade, att i Södermanland, där han är bosatt, funnes gott om kalk, som ej kan utnyttjas, tack vare denna fraktlindring, och att vi böra utnyttja kalktillgångarna på resp. orter. Detta uttalande bottenar i en betydande okunnighet om kalkbränningens och kalkproduktionens ekonomiska betingelser. Den kalktillgång, som överhuvud taget är lönande att

Ang.
lindring av
fraktkostnader
för kalk.
(Forts.)

bryta, är den i de siluriska kalklagren, som vila på alunskiffer, beroende på, att man där får brännmaterial på samma gång. Detta ger en sådan överlägsenhet i fråga om billiga produktionskostnader, att det säkerligen icke lönar sig att tillverka kalk, när man skall använda annat bränsle, om man skall kunna producera kalken till priser, som ställa sig jämförliga med priset på den kalk som produceras i Västergötland och närliggande områden. Jag tror sålunda, att även om kalkfrakterna bortföller och man skulle bränna kalk i Södermanland och Västmanland, så finge man i alla fall betydligt dyrare kalk, än eljest vore förhållandet.

Sedan sade herr Thorsson, att jordbrukarna icke ha någon anledning att klaga. Den nionde huvudtiteln vore så väl tillgodosedd, att ingen annan vore så väl tillgodosedd, ja möjligen åttonde huvudtiteln. Jag kan tillägga, att även den femte huvudtiteln varit väl tillgodosedd. Men är det ändå icke en liten skillnad mellan dessa huvudtitlar? När det gäller jordbrukets huvudtitel är det fråga om anslag till en produktiv näring; och det är dock de produktiva näringarna, som skola uppbära anslagen under både åttonde, femte och andra huvudtitlar. Detta är skillnaden. Jämförelsen är därför icke riktig.

När jag har ordet, skall jag tillåta mig nämna gentemot herr Johansson i Uppmälby, då han säger att det blir billigare för Norrland att taga kalken sjöledes från Gottland, att detta kanske gäller kusttrakterna, där de mindre jordbruken finnas. Men i fråga om de inre delarna av Norrland är man i behov av fraktlindring för kalken. Jag skall tillägga, att det måste på jordbrukarna verka litet egendomligt att när någon framställning föreligger för riksdagen rörande något som kunde vara till nytta för jordbruket och i någon mån ägnat att upphjälpa det i dess betryckta läge, så avslås denna. Men icke nog med detta utan när det nu är fråga om en liten förmån, som jordbruket redan har, och som icke enbart är till förmån för jordbruket, utan även för andra, då vill man taga bort denna. Detta måste verka egendomligt för jordbrukarna.

Herr talman, jag hemställer, att kammaren måtte bifalla reservationen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 38, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

*Ang.
lindring av
fraktkostnader
för kalk.
(Forts.)*

Omröstningen utföll med 95 ja, men 108 nej; och hade kammaren alltså bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 5.

Herr statsrådet *Hasselrot* avlämnade Kungl. Maj:ts skrivelse, nr 231, med återkallande av en i statsverkspropositionen under tredje huvudtiteln gjord framställning; och beslöt kammaren att överlämna ifrågavarande skrivelse till statsutskottet.

§ 6.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtande, nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 8 kap. 3 § rättegångsbalken m. m.

*I fråga om
inrättande av
en hovrätt i
Norrländ.*

Genom en den 16 mars 1923 dagtecknad proposition, nr 120, vilken av riksdagen hänvisats till lagutskott samt, tilldelad första lagutskottet, av sistnämnda utskott överlämnats till behandling av sammansatt stats- och första lagutskott, hade Kungl. Maj:ts, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av i statsrådet hållet protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade förslag till

1:o) Lag

om ändrad lydelse av 8 kap. 3 § rättegångsbalken.

Häriigenom förordnas, att 8 kap. 3 § rättegångsbalken skall erhålla följande ändrade lydelse:

Under Svea hovrätt höra: Stockholms stad samt Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Gottlands, Värmlands, Örebro, Västmanlands, Kopparbergs och Gävleborgs län; under Göta hovrätt: Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Hallands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs och Skaraborgs län; under hovrätten över Skåne och Blekinge: Blekinge, Kristianstads och Malmöhus län; under hovrätten över Norrland: Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län.

Denna lag träder i kraft den dag, Konungen bestämmer.

Mål eller ärende, vari talan fullföljts i Svea hovrätt såsom allmän överrätt från domstol eller annan myndighet inom Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens eller Norrbottens län och uti vilket vid lagens ikraftträdande icke av hovrätten fattats slutligt beslut, skall för vidare behandling överlämnas till hovrätten över Norrland. De närmare föreskrifter, som med avseende härå må finnas erforderliga, meddelas av Konungen.

I fråga om
inrättande av
en hovrätt i
Norrländ.
(Forts.)

2:o) Lag

om ändrad lydelse av 3 § i förordningen den 15 oktober 1880 (nr 36),
innefattande särskilda föreskrifter angående lagfart, in-teckning
och utmätning av järnväg, så ock i fråga om förvaltning av
järnväg under konkurs.

Häri-genom förordnas, att 3 § i förordningen den 15 oktober 1880, innefattande särskilda föreskrifter angående lagfart, in-teckning och utmätning av järnväg, så ock i fråga om förvaltning av järnväg under konkurs, skall i nedan angiven del erhålla följande ändrade lydelse:

Ärenden angående lagfart av järnväg upptagas och prövas av Stockholms rådhusrätt, då järnvägen till större delen av sin sträckning ligger inom domsagor under Svea hovrätt eller hovrätten över Norrland, av rådhusrätten i Jönköping, då järnvägen till större delen ligger inom domsagor under Göta hovrätt, och av rådhusrätten i Kristianstad, då järnvägen till större delen ligger inom domsagor under hovrätten över Skåne och Blekinge.

Hava, sedan — — — lagfarten skedde.

Denna lag träder i kraft den dag, Konungen bestämmer.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande proposition måtte av riksdagen bifallas.

Vid utlåtandet var emellertid fogad reservation av herr af *Ekenstam*, som med instämmande av herrar *Olsson* i Kullenbergstorp och *Johansson* i Brånalt hemställt, att ifrågavarande proposition icke måtte av riksdagen bifallas.

Vidare hade Kungl. Maj:t i en likaledes den 16 mars 1923 dagtecknad proposition, nr 121, vilken jämväl behandlats av sammansatt stats- och första lagutskott, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att för beredande av lokaler till en hovrätt över Norrland för budgetåret 1923—1924 anvisa ett extra reservationsanslag av 20,000 kronor.

I samband med propositionen nr 121 hade utskottet till behandling förehåft följande med anledning av propositionen väckta motioner, nämligen:

inom första kammaren

nr 181, av herr *Gabrielsson*,

nr 183, av herrar *Enhörning* och *Wallés*, samt

nr 184, av herr *Rosén m. fl.*; ävensom

inom andra kammaren

nr 258, av herr *Västberg m. fl.*; samt

nr 259, av herr *Wiktund*.

Herr Gabrielsson hade i sin motion föreslagit, att riksdagen måtte besluta, att hovrätten över Norrland skulle förläggas till Umeå.

*I fråga om
inrättande av
en hovrätt i
Norrland.
(Forts.)*

Uti den av herrar Enhörning och Walles framburna motionen samt i den därmed likalydande motion, som väckts av herr Västberg m. fl., hade yrkats, att riksdagen måtte såsom villkor för beviljande av anslag för beredande av lokaler till en hovrätt över Norrland för budgetåret 1923—1924 föreskriva, att hovrätten skulle provisoriskt förläggas till Sundsvall.

I den av herr Rosén m. fl. väckta motionen samt i den med sistnämnda motion likalydande, av herr Wiklund m. fl. framburna motionen hade föreslagits, att riksdagen måtte besluta, att hovrätten över Norrland skulle förläggas till Umeå, samt för i sammanhang därmed uppstående behov av medel anvisa ett belopp av 20,000 kronor för budgetåret 1923—1924.

Uti sitt över sistberörda proposition avgivna, ävenledes å dagens föredragningslista upptagna utlåtande, nr 5, hemställde utskottet

1) att riksdagen måtte, med föranledande av Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition, för upprättande av en hovrätt över Norrland för budgetåret 1923—1924 anvisa ett extra reservationsanslag av 20,000 kronor; samt

2) att de i ämnet väckta motionerna, i vad de icke kunde anses genom utskottets hemställan under 1) besvarade, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet nr 5 voro fogade reservationer:

av herr *Jacob T. Larsson* mot viss del av motiveringen; samt

av herrar *af Ekenstam, Olsson* i Kullenbergstorp och *Johansson* i Brånalt, som hemställt

1) att Kungl. Maj:ts proposition nr 121 icke måtte av riksdagen bifallas; samt

2) att de i ämnet väckta motionerna, i vad de icke kunde anses genom hemställan under 1) besvarade, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Sedan herr talmannen anmält utskottets utlåtande nr 4 till handläggning, begärdes ordet av

Herr *af Ekenstam*, som yttrade: Herr talman! Med hänsyn till det samband, som finnes mellan utskottets utlåtande nr 4 och utskottets utlåtande nr 5, vilket kommer närmast härefter, anhåller jag, att båda dessa ärenden måtte föredragas samtidigt.

Detta förslag bifölls.

Efter föredragning av utskottets hemställanden i båda utlåtandena anförde:

*I fråga om
inrättande av
en hovrätt i
Norrland.
(Forts.)*

Herr af Ekenstam: Herr talman! Då riksdagen för två år sedan fattade sitt principiella beslut, att en hovrätt för Norrland skulle upprättas, så skedde detta av en del orsaker, som man även i detta ögonblick kan ha anledning att något skärskåda. Först var det naturligtvis den längtan och trängtan, som från Norrlandshåll redan länge gjort sig gällande, att en sådan överrätt måtte för den landsändan upprättas. Men naturligtvis kunde väl icke allenast detta ha varit tillfyllestgörande för, att riksdagen skulle gå in på, att verkligen bevilja och fastställa, att en hovrätt skulle i Norrland inrättas. Det fanns andra saker. Vad som icke minst bidrog till, att riksdagen var benägen att gå med på frågan, var nog den stora överbelastning av arbete, som vid den tiden förekom i Svea hovrätt. Vidare var det tvivelsutan också en viss förhoppning om, att den sittande processkommissionen skulle inom tämligen snar framtid ha fullbordat sitt arbete. Man skulle då ha anledning tro, att en eller kanske ett par hovrätter skulle behöva komma till stånd i Norrland. Emellertid har denna fråga hunnit så långt, att Kungl. Maj:t framlagt ett bestämt förslag, varigenom det förut gjorda principiella beslutet skulle komma att så att säga förverkligas. Det finnes dock anledning att tillse, huruvida i detta ögonblick en del av de skäl, som gällde för två år sedan, ha försvagats eller kanske rent av icke längre, åtminstone i sin egentliga form, finnas till. Vad angår den överbelastning, varav Svea hovrätt på den tiden led, torde man väl få säga, att mer och mer synes arbetet avlastas från Svea hovrätt. Svea hovrätt har meddelat, att det är utsikt för, att tvenne extra divisioner snart nog skola kunna försvinna, den ena med utgången av år 1924 och den andra med utgången av år 1925. Detta faktum bör ställas i samband med, vad Svea hovrätt på annat ställe yttrar om, att även om hovrätt upprättas för Norrland, kan dock därigenom icke större lättnad för Svea hovrätt inträda, än att möjligen två divisioner kunna avkopplas från Svea hovrätt. Nu förklarar Svea hovrätt, att under den närvarande situationen och då icke den muntliga processen på något sätt blivit införd i överrätterna, gjorde det icke egentligen någon som helst nytta, om man inrättade en hovrätt i Norrland. Samma uppfattning har också Sveriges advokatsamfund. Då vi nu också få komma ihåg, att processkommissionen, enligt vad man därifrån kunnat erfara, helt visst ännu har ett rätt drygt arbete kvar framför sig, ett arbete, som verkligen icke lämnar tillfälle att för ögonblicket med någon större visshet säga, när ett bestämt förslag i frågan skall framkomma, och då man dessutom alldeles givet icke kan veta, huruvida den svenska riksdagen överhuvud taget vill gå med på de förslag, som därifrån komma, så torde förhoppningarna på att en hovrätt i Norrland redan nu skulle göra en alldeles särskild nytta kunna avföras från räkningen. Men då vi nu som sagt kommit till den ståndpunkten, att Kungl. Maj:t i sina förslag kräver, att beslutet från 1921 skall aktualiseras, få vi komma ihåg, att det gäller icke endast och allenast att åstadkomma en lagändring, varigenom bestämmes, att de fyra norrländska länen komma att lyda under en norrländsk hovrätts domvärjo, utan

det är förvisso också fråga om att besluta sig för dels vissa engångskostnader och dels kostnader för att upprätthålla denna hovrätt i Norrland. Det finansiella läge, vari vi för närvarande befinna oss, har under hela denna riksdag alldeles avgjort ålagt oss den mest bestämda sparsamhet, för såvitt det gällt sådana utgifter, som icke kunna betraktas som *alldeles* nödvändiga. Då är frågan den: skall det betraktas som en nödvändig utgift att just nu lämna anslag till den norrländska hovrätten? Som jag redan förut antytt, torde knappast någon, han må för övrigt vara så intresserad han vill för denna sak, kunna påstå, att ett uppskov med lösandet av denna fråga skulle göra någon som helst skada. Den kostnad, som här ifrågasatts skola utgå till hovrätten, är således för närvarande absolut icke nödvändig, och då böra vi med de tendenser och den övertygelse, varunder vi förut under riksdagen handlat, icke blott för konsekvensens och känslöstämningars skull gå till lösandet av denna fråga.

*I fråga om
inrättande av
en hovrätt i
Norrland.
(Forts.)*

Härtill kommer någonting, som är ännu mera kännetecknande. Då för två år sedan denna fråga behandlades och vann riksdagens principiella bifall, telegraferades om den saken långt uppe i Norrland, och flaggorna gingo i topp, och det var glädje och gamman litet var stans i den landsändan. Nu då det är fråga om att hovrätten verkligen skall komma till, då börja samhällena att se litet grand snett på varandra. Det är så, vilket kommit till synes på mångahanda sätt, att den enhet, som förut fanns i frågan, nu är absolut bruten. Den ene ville liksom Kungl. Maj:t, att Härnösand skall föredragas, den andre pekar på den stora folkrika bygden omkring Sundsvall och säger, att denna stad är centrum för livet i Norrland. Slutligen säga andra: vi skola söka Umeå såsom den plats, där man bättre än på de andra förslagna platserna kan finna de specifikt norrländska förhållandena. Om man tager hänsyn till detta och tänker på att, för att ännu en gång beröra processkommissionen, man får antaga, att genom den kommer förslag om att inrätta icke en utan två hovrätter för Norrland, samt ytterligare tänker på att det icke är nödvändigt att just nu upprätta en hovrätt där uppe, då är det väl oklokt att nu bestämma sig för ett aktualiserande av hovrättsfrågan, då man absolut icke kan vara viss om, att den plats, som i detta fall blir vald, är den rätta, utan man kanske endast efter ett eller annat år har att flytta den hovrätt som nu kan beslutas till ett annat ställe.

Allt som allt har jag, hur jag vänt på denna fråga, funnit, att den för närvarande absolut icke är mogen till avgörande, och under sådana förhållanden yrkar jag avslag på Kungl. Maj:ts proposition.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Wiklund: Herr talman! Den nu föreliggande frågan kan ju ingalunda sägas vara ny, utan redan år 1884 yttrade lagberedningen — och däri instämde förstärkta lagberedningen år 1887 — att frågan om inrättande av en hovrätt för Norrland borde utan uppskov

*I fråga om
inrättande av
en hovrätt i
Norrländ.
(Forts.)*

tagas under omprövning. Det är nu snart 40 år sedan, och på dessa 40 år har mycket skett i Norrland, ej blott på det ekonomiska området utan jämväl i fråga om anläggande av kommunikationer och i fråga om industriens utveckling. Men även i fråga om folkmängden har denna under tiden vuxit flera gånger så mycket i Norrland som i det övriga landet.

Redan år 1896 framhöll också statsutskottet, att det borde inrättas en hovrätt i Norrland. I början av min riksdagstid för omkring 20 år tillbaka förelåg också till riksdagens prövning frågan om inrättande av en hovrätt för Norrland. Motion hade nämligen väckts i riksdagens båda kamrar om förläggande av en norrländsk hovrätt till Umeå. Någon större tvekan om, var hovrätten skulle förläggas, gjorde sig då icke gällande, men så mycket mera, huruvida en hovrätt för Norrland vore påkallad av något verkligt behov. Det ansågs att så icke var fallet, och frågan fick därför för den gången förfalla. Sedan dess har frågan vid flera tillfällen tagits upp på ett eller annat sätt. Såväl år 1921 som år 1922 har riksdagen uttalat sig för en norrländsk hovrätt, och reservanterna medgiva också, att det måste anses, att riksdagen genom sin skrivelse den 4 juli 1921 uttalat sig för inrättande av en hovrätt i Norrland, men reservanterna anse i allt fall, att tiden ännu icke är inne att förverkliga detta önskemål. Det är tydligt att för dem, som i likhet med reservanterna icke vilja själva saken, för dem skall icke heller tiden någonsin bliva inne att låta detta önskemål förverkligas. Att emellertid behovet av en hovrätt för Norrland numera är erkänt, därom vittnar dels förutnämnda riksdagens skrivelse, dels Kungl. Maj:ts avlätna proposition till innevarande års riksdag och dels utskottets föreliggande utlåtande.

Frågan föreligger emellertid ännu en gång till riksdagens prövning. Men om behovet av en norrländsk hovrätt numera kan sägas vara erkänt, så äro meningarna så mycket mera delade om var hovrätten skall förläggas, och detta utgör också ett skäl, som reservanterna anföra för sitt avslagsyrkande. Då reservanterna berört kostnadsfrågan och förläggningsorten för hovrätten, måste jag även något litet beröra dessa synpunkter. Kungl. Maj:t anser, att hovrätten bör förläggas till Härnösand, utskottet däremot, att den bör förläggas till Umeå eller Sundsvall, men anser likväl övervägande skäl tala för Umeå.

För min del är det klart, att den rätta förläggningsorten är Umeå. Ett bland de många skäl, som talar för Umeå, är kostnadsfrågan. Enligt den kungl. propositionen bli engångskostnaderna för hovrättens förläggning till Härnösand 120,000 kronor och till Sundsvall 111,000 kronor, medan samma kostnader för förläggning till Umeå endast bli 55,000 kronor, alltså en skillnad av 65,000 resp. 56,000 kronor till favör för Umeå. Den årliga merkostnaden blir enligt den kungl. propositionen vid förläggning till Umeå 18,600 kronor, vid förläggning till Härnösand omkring 25,000 kronor och vid förläggning till Sundsvall nära 26,000 kronor. Således blir den årliga kostnaden betydligt mindre om hovrätten förlägges till Umeå. Härtill

kommer, att staten äger i Umeå en för hovrätten synnerligen lämplig byggnad. I denna byggnad, som är vackert och centralt belägen, finnes tillräckligt utrymme för hovrätten. Umeå stad har också förbundit sig att på stadens bekostnad iståndsätta byggnaden, så att den blir fullt ändamålsenlig, vilket beräknats kosta 150,000 kronor. Därjämte har staden förbundit sig att gälda flyttningskostnaderna för hovrättens tjänstemän samt ansvara för att erforderliga bostäder finnas tillgängliga. Ingen annan norrländsk stad har kunnat erbjuda dylika fördelar. Men givetvis kan allt detta icke ensamt få vara avgörande vid bestämmande av förläggningsorten.

Norrland är, såsom vi alla veta, ett ofantligt stort område. Det utgör i omfång mera än halva Sverige. Hela denna stora landsdel är nu föreslagen till ett enda jurisdiktionsområde. Härnösand torde av flera skäl icke böra komma i fråga såsom förläggningsort och Sundsvall är beläget vid den södra gränsen av det stora området. Med förläggning till sistnämnda stad skulle en hovrätt för Norrland aldrig bli till den nytta och det gagn, som därmed är avsett. Det är nog riktigt såsom utskottet framhåller på sid. 11, att »det torde vara uppenbart, att om man önskar finna en centralt belägen plats, Umeå äger ett betydande företräde». Det lär väl också vara av betydelse, att hovrätten förlägges till en ort, där dess ledamöter komma i god beröring med de säregna norrlandsförhållandena, vilka mest förekomma i övre Norrland.

Reservanterna anse i likhet med Svea hovrätt och Sveriges advokatsamfund, att tiden för inrättande av en hovrätt för Norrland ännu icke är inne. Processkommissionen har icke hunnit avgiva sitt förslag, förberedande åtgärder äro vidtagna för att minska arbetsbördan i Svea hovrätt och det är svårt att finna lämplig förläggningsort, allt tillräckliga skäl, för att man enligt reservanternas mening bör »se tiden an». Att det föreligger svårigheter för hela den stora landsdel, varom här är fråga, att icke inom egna gränser ha tillgång till en överrätt, synes icke ens ha föresvävat reservanterna, och i allt fall vilja de icke vidtaga någon åtgärd för att avhjälpa dessamma. Tvärtom framhålla reservanterna såsom uppenbart, att inrättande av en hovrätt i Norrland med hänsyn framför allt till det nuvarande skriftliga processförfarandet icke skulle medföra några egentliga fördelar för den rättssökande allmänheten.

Men däremot står dock riksdagens skrivelse, däri utan förbehåll begäres en hovrätt för Norrland icke minst med hänsyn till den nytta, som densamma skulle medföra för befolkningen i denna stora landsdel. Ty även om det skriftliga processförfarandet fortfarande kommer att tillämpas i överrätterna, är det icke alltid så enkelt, att man endast har att avsända en skriftlig inlägga till ett juridiskt ombud, som överlämnar densamma till överrätten, utan är det mången gång av viss betydelse att personligen sammanträffa och rådgöra med ombudet. Att det då medför svårigheter och dryga kostnader för den norrländska befolkningen, i synnerhet från övre Norrland, att icke ha överrätten närmare än i Stockholm, torde vara uppenbart. Under senare årtionden har det varit en ständigt klagan över den stora

*I fråga om
inrättande av
en hovrätt
Norrland.*

(Forts.)

*I fråga om
inrättande av
en hovrätt i
Norrländ.*

(Forts.)

arbetsbörda, som förefunnits i Svea hovrätt och riksdagen har vidtagit åtgärder för att minska denna genom utökandet av antalet divisioner, men likväl har balansen av mål från det ena året till det andra varit synnerligen stor, så att det åtgått en rundlig tid — vanligen minst ett år — innan ett mål hunnit avgöras i hovrätten. Enda sättet att avhjälpa detta torde vara att inrätta en hovrätt för Norrland, varigenom samtliga norrlandsmål skulle avlyftas från Svea hovrätt, och då riksdagen så nyligen som 1921 och 1922 uttalat sig för inrättande av en hovrätt i Norrland samt begärt framläggande av utredning och förslag, så borde man kunna hysa förhoppning om att denna riksdag nu skulle bifalla det förslag, som utskottet framlagt, och det är för mig oförklarligt, att reservanterna ännu vilja stödja sig på uttalanden av Svea hovrätt och Sveriges advokatsamfund, vilka icke torde sakna intresse av att Svea hovrätt förbliver i orubbat skick.

Under åberopande i övrigt, vad utskottet anför, anhåller jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herrar *Brännström, Lindmark och Bäckström.*

Herr Vennerström: Den principiella debatt, som av den förste ärade talaren har upprullats angående frågan, huruvida en hovrätt för Norrland bör komma till stånd eller icke, borde enligt min tanke redan förut vara avvecklad. Jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet på det faktum, att denna fråga principiellt tvenne gånger förut förelegat till handläggning, nämligen åren 1921 och 1922. Första gången hade vederbörande utskott fullständigt enhälligt utan några reservationer gått in för den principiella uppfattningen, att en hovrätt för de fyra översta norrlandslänen borde komma till stånd, och såväl andra som första kammaren biföllo detta betänkande utan någon som helst motivering. År 1922 underströk utskottet enhälligt, med undantag för dåvarande ledamoten herr Hederstierna, uppfattningen från 1921, nämligen att en hovrätt för Norrland borde komma till stånd och såväl andra som första kammaren biföllo även den gången utan votering denna hemställan från utskottets sida. När alltså såväl andra som första kammaren med denna sällsynt stora enhällighet tvenne gånger understrukt behovet av en hovrätt för de fyra översta norrländska länen, förefaller det mig vara en synnerligen underlig metod, något riskabel för riksdagens egen prestige, om man skulle för tredje gången år 1923 utan vidare växla in på nytt spår i frågan.

Nu har herr af Ekenstam som ett argument mot ett bifall omedelbart anför det faktum, att processkommissionen ännu icke kunnat framlägga sitt länge bearbetade betänkande angående ordnandet av den kommande processreformen. Men även detta s. k. skäl mot ett beslut omedelbart är enligt min uppfattning och den uppfattning, som riksdagen förut uttalat, icke något skäl alls. Ty här har dock såväl andra som första kammaren både år 1921 och år 1922 utan vidare sagt ifrån, att en hovrätt bör komma till stånd för de fyra

översta norrländska länen oavsett frågan, när processkommissionens betänkande en gång skall föreligga. När alltså riksdagen rent principiellt tvenne gånger sagt ifrån, att hovrätten bör komma till stånd alldeles oavsett frågan om sammanhanget med en kommande processreform, då är alltså detta skäl från herr af Ekenstams sida enligt min tanke av noll och intet värde. Därtill kommer ytterligare den saken, som herr af Ekenstam mycket väl känner till, att processkommissionen själv, som väl bör vara den högsta auktoriteten att avgöra denna frågas samband med den kommande processreformen, för sin del uttalat sig för att en hovrätt skall startas utan att avvakta det kommande förslaget till hela processväsendets omdaning.

*I fråga om
inrättande av
en hovrätt i
Norrländ.
(Forts.)*

Herr af Ekenstam anförde vidare som ett ytterligare argument mot ett beslut omedelbart och i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag, att de förut framförda skälen för en hovrätt i Norrland sedan åren 1921 och 1922 kommit att väsentligt minska i styrka. Om vi då gå till de tvenne huvudskäl, som anförts för hovrätten för Norrland, så veta vi, att det är först det skälet, att man bör hava en hovrätt förlagd till sådan plats, att hovrätten kommer i intimast möjliga samförstånd och beröring med de förhållanden, som sätta sin särskilda prägel på ett avsevärt antal mål, som handläggas vid domstolarna i de norrländska länen, samt därjämte det andra skälet att Svea hovrätts alltför stora omfattning och överbelastningen i dess arbetsbörd skall kunna avsevärt beskäras. Om vi taga det första stora motivet, nämligen vikten för hovrättens ledamöter att komma i intimast möjliga beröring med det levande livet, som virvlar fram i ett större antal mål, som komma till hovrätten, föreligger detta skäl med samma styrka i nådens år 1923, som det gjorde i nådens år 1921 och även 1922. Man skulle till och med kunna säga, att detta skäl växer i styrka, och sanningen är visst icke den, som herr af Ekenstam gjorde gällande, att det skälet hade minskat i vikt sedan år 1922.

Sedan kommer jag till det andra skälet, frågan om Svea hovrätts väldiga omfattning och den oerhörda överbelastningen ifråga om dess arbetsbörd. Härvidlag gjorde herr af Ekenstam gällande, att det tillkommit en ny faktor, som fullständigt kastat om situationen. Denna nya faktor skulle vara det förslag, som i annat sammanhang framlagts av Kungl. Maj:t om att något lätta bördan för Svea hovrätt, varigenom man kanske även skulle nå fram till en minskning av åtminstone antalet extra divisioner. Jag vill för det första i det fallet framhålla, att det är icke alls visst, att Kungl. Maj:ts förslag i detta avseende kommer att bifallas, och jag vill för egen del säga, att jag icke kommer att utan vidare godkänna Kungl. Maj:ts förslag i detta avseende. Sedan vill jag för det andra säga till herr af Ekenstam, att jag visserligen mycket högt uppskattar hans stora sakkunskap i detta ärende, men det finns en institution, som i detta fall besitter en något större sakkunskap än herr af Ekenstam, och det är Svea hovrätt. Nu har som bekant Svea hovrätt för sin del sagt ifrån, och det står även i regeringens förslag, att den ifrågasätter, om icke med hittillsvarande tillströmning av mål de båda nu arbetande extra divisionerna vore nödvändiga för att förhindra att balansen ytter-

*I fråga om
inrättande av
en hovrätt i
Norrländ.
(Forts.)*

ligare uppginge. Får man alltså sätta hovrättens auktoritet gentemot herr af Ekenstams, är situationen den, att hovrätten för sin del anser, att det måhända icke blir möjligt att utan en ytterligare ökning av balansen vidtaga någon beskränning av antalet extra divisioner.

För det tredje vill jag sedan säga till herr af Ekenstam, att redan 1904 uttalade dåvarande sammansatta stats- och lagutskottet sin farhåga för vådan av Svea hovrätts ökning utöver sju divisioner. Sedan har denna farhåga flera gånger kommit fram i riksdagens handlingar. Jag tror, att när denna farhåga ifråga om en ökning utöver sju divisioner kunde uttalas med sådan skärpa år 1904, bör väl farhågan stå kvar, även om man möjligen skulle kunna genom att gå på Kungl. Maj:ts linjer i det andra fallet något minska bördan, men dock icke så långt, att man nämnvärt skulle kunna beskära det nuvarande stora antalet ordinarie och extra divisioner i Svea hovrätt.

Sedan har vidare herr af Ekenstam även anfört det särskilt i denna sparsamhetens kammare starka argumentet, att vi icke böra öka antalet ämbetsverk i detta sparsamhetens tidevarv, och att vi icke böra gå in för ökad kostnad för ett sådant ändamål som en ny hovrätt. Då vill jag till herr af Ekenstam säga, att det är icke fråga om något som helst nytt ämbetsverk. Situationen är ju redan förut den, att man inom Svea hovrätt har förlagt prövningen av de speciella s. k. Norrlandsmålen till någon viss avdelning, och meningen är ju egentligen att klyva Svea hovrätt, så att man skall kunna förlägga prövningen av de speciella Norrlandsmålen till en särskild avdelning av hovrätten, som skulle förläggas till de norrländska landmärena och erhålla ett nytt namn. Det är således icke fråga om något som helst nytt ämbetsverk utan, som sagt, en tudelning av det gamla, och det gör, att hela argumentationen om faran av det nya ämbetsverket enligt min tanke faller fullständigt till marken. Jag erkänner, att vi böra spara, det är uppenbart, men om vi nu omedelbart efter en votering, varigenom vi beslutat fraktlindring för kalk och därigenom vållat statskassan en avsevärd utgift, öka på denna utgift med den kolossala summan av hela 20,000 kronor — ty det är ju vad Kungl. Maj:t för ögonblicket begär — tror jag icke, att den svenska staten på grund av denna extra utgift vid sidan av den, vi för några minuter sedan beslutade, gå fram till ruin.

Sedan talade vidare herr af Ekenstam med stor skärpa om att norrlänningarna själva äro starkt splittrade i frågan; det råder Babylons förbistring ifråga om den rätta förläggningsorten för denna hovrätt. Då vill jag säga gentemot herr af Ekenstam, att den omständigheten, att det råder en väldig dragkamp angående den bästa förläggningsorten, bör väl icke vara något skäl för den åsikten, att norrlänningarna icke ha något nämnvärt behov av denna hovrätt. Tvärtom synes mig denna våldsamma konkurrens, som enligt min uppfattning slagit alltför långt över, vara ett ganska talande bevis för den åskådningen, att det föreligger ett starkt intresse från olika bygders i Norrland sida att verkligen erhålla en ny norrländsk hovrätt, och jag vill gentemot denna tvedräktens bild av Babylons för-

bistring hänvisa till en något mera uppbygglig syn, nämligen vår massmotion år 1921, som jag hade äran frambära i andra kammaren, enhälligt underskriven av samtliga norrländska riksdagsmän, vilka alltså enhälligt utan tvedrakt slöto upp kring den åskådningen, att en hovrätt borde förläggas till Norrland; det finge bli en senare fråga att bestämma själva förläggningsorten.

*I fråga om
inrättande av
en hovrätt i
Norrland.
(Forts.)*

Då vi på grund av de tvenne ärendenas sammanslagning i denna debatt böra i detta sammanhang gå in även i prövning av själva förläggningsfrågan, får jag väl även för min del, ehuru jag icke bor i någon av de konkurrerande städerna, taga mig friheten yttra några ord i denna sak. Jag har det nöjet att bo i en liten stad, som heter Sollefteå. Den är från början utanför all konkurrens, och jag kan alltså tala tämligen opartiskt. Jag har inga nämnvärda trasor i byken ifråga om de olika förläggningsorterna. Men jag vill ändå på denna punkt uttala mitt beklagande av arten av den agitation, som från en del håll bedrivits. då det gällt att framhålla de egna fördelarna och de andra förläggningsorternas nackdelar. Jag måste i detta fall rikta mig huvudsakligen mot agitationen för hovrättens förläggning till Umeå, och jag tänker härvid på en broschyr, som utdelats till kammarens ledamöter och som verkligen är av sådan beskaffenhet, att det bör även inom riksdagen något protesteras gentemot den ytterligt ensidiga för att icke säga sakligt ovederhäftiga karaktären av agitation för hovrättens förläggning, som förekommer i denna broschyr. Jag kan uppskatta den lilla spets, som den ärade författaren — om vilkens tillvaro måhända en mäktig senator på andra sidan icke är okunnig — riktar gentemot det argumentet för hovrättens förläggning till Härnösand, som skulle bestå i att Härnösand bland annat inom sina domäner har ett hospital, men när sedan artikelförfattaren kommer med argumenten för Umeå som den bästa förläggningsorten, hoppar den ärade författaren själv ur askan i elden. Det är mig fullkomligt omöjligt att begripa, hur exempelvis fattigvårdens förträfflighet inom Umeå stad kan inverka på hovrättens förläggning till Umeå. Icke är det väl Umeås mening, att fattigvården skall taga hand om den nya hovrättens ledamöter. Det är mig också omöjligt att förstå, hur det väldiga argumentet om att barnens dag i Umeå utgör rekord för hela Sverige kan inverka på avgörandet av frågan om hovrättens förläggning. Det är mig vidare omöjligt att förstå, att den väldiga täckdikningen inom Umeå landsförsamling skulle vara ett starkt argument för hovrättens förläggning till Umeå. Däremot måste jag erkänna, att jag hyser mycket sympati för det stora argumentet, att äpplena mogna förträffligt i det nordliga Västerbotten icke mindre än ett tjugutal mil norr om Umeå. Jag förstår, att de ärade agitatorerna för Umeå i detta fall kommit ihåg den gamla historien, att man bör använda vissa förförelsekonster för att locka människor att äta äpplen av kunskapens träd på gott och ont. Men jag måste verkligen säga, att när jag läst dessa argument för Umeå, har jag blivit ganska hågad att instämma i det argument, som en skäntare i en Norrlandstidning, vars namn min blygsamhet icke tillåter mig nämna, anförde i

*I fråga om
inrättande av
en hovrätt i
Norrländ.*

(Forts.)

detta sammanhang. Han påyrkade nämligen hovrättens förläggning till det väldiga samhället Gränings station av det skälet, att där fanns ett kafé, som gick mycket dåligt och som borde hjälpas upp. Därjämte försäkrade den värderade författaren, att Gränings egen kommun skulle på grund av det stora antalet tjuvskyttar och tjuvfiskare kunna förse hela hovrätten med tillräckligt antal mål.

Om vi nu gå från detta lilla skämt — jag har i detta fall följt den ärade författaren från Umeå i spåren — till allvar igen, bör väl dock denna fråga angående den rätta förläggningsorten rimligen något ses i sammanhang med möjligheterna av den kommande processreformens organisation av de högre domstolarna. Förläggningsorten bör väljas på sådant sätt, att man om möjligt är viss om, att hovrätten icke behöver förflyttas, för det fall att inom rimlig tid den bebådade processreformen verkligen kommer. Om man i sådant fall förlägger hovrätten till det nedre centrala Norrland, som är kärnan i Norrlands hela ekonomiska och industriella liv, är det alldeles uppenbart, att vare sig denna förläggningsort blir Sundsvall eller Härnösand — och det kan enligt min tanke kvitta ungefär lika — blir i alla fall denna förläggningsort bestående, och det kan icke vara tal om att i framtiden, när processreformen kommer, flytta hovrätten till ett annat ställe. Men om man förlägger den första hovrätten till Umeå, bör det observeras, att vid en kommande processreform, om man har att räkna med en hovrätt för Västerbotten och Norrbotten, är Umeå, som ligger i allra sydligaste hörnet nära gränsen till Väster-norrlands län, den minst centrala orten, och i sådant fall bör sann- nerligen den frågan tagas under omprövning, om icke Luleå såsom en mera central ort är att föredraga framför Umeå.

Sedan måste här för det andra tagas den största möjliga hän- syn till rekryteringsfrågan. Det är väl ändå uppenbart, att ju längre norrut man kommer, desto svårare blir rekryteringen av den nya hovrätten. Jag ber att i detta fall starkt få understryka vad som sades av Svea hovrätt, då den ifrågasatte, huruvida det överhuvud taget var möjligt att kunna rekrytera den nya hovrätten, om den för- lades för långt norrut. Jag kan även hänvisa till ett senare utta- lande från presidenten Westring, ordföranden i processkommissionen, som offentligt i Svenska Dagbladet har skrivit, att Umeå omöjligt kan betecknas som en tjänlig förläggningsort för en hovrätt, som skall omfatta jämväl Väster-norrlands och Jämtlands län. När alltså själva presidenten Westring, ordföranden i processkommissionen, för sin del bestämt säger ut, att om en hovrätt nu skall skapas, bör den icke förläggas till Umeå, anser jag för min del, att största möjliga hänsyn även bör tagas till ett sådant inlägg från ett sådant håll.

Jag kommer med denna allmänna, mera principiella motivering fram icke till ett yrkande, att hovrätten ögonblickligen bör förläggas till Härnösand, icke heller att den ögonblickligen bör förläggas till Sundsvall, och icke heller att Umeå utan vidare bör föras utanför varje diskussion. Vi ha, rätt många representanter på Norrlands- bänkarna, enat oss om att gå på en annan linje, nämligen att i stället för att nu fälla utslaget i denna kinkiga förläggningsfråga, där skä-

*I fråga om
inrättande av
en hovrätt i
Norrländ.*

(Forts.)

len väga för och emot de olika platserna, föreslå en sådan ordning, att det bör läggas i Kungl. Maj:ts händer att efter ytterligare realprövning av ärendet själv besluta, vilken förläggningssort som bör väljas såsom den lämpligaste. Jag tager mig därför friheten föreslå, att riksdagen beslutar bifalla utskottets förslag i punkten 4 men därjämte även utskottets förslag i punkten 5, dock med underkännande av utskottets motivering, och att i stället antages den motivering, som här föreligger tryckt och utdelad till kammarens ledamöter, och som i sin första del till och med andra stycket på sidan 11 överensstämmer med de opartiska uttalanden, som återfinnas i utskottets egen motivering, men som i sin senare del går in för den linjen, att Kungl. Maj:t bör tillförsäkras fria händer och fri prövningsrätt. Den sista delen av denna motivering eller framställningen från och med tredje stycket på sidan 11, vilket stycke i utskottets utlåtande börjar med orden »Då utskottet» är i det av mig förordade förslaget av följande lydelse:

»Ehuru utskottet sålunda biträder departementschefens uppfattning rörande de synpunkter, som böra beaktas vid valet av förläggningssort för den nya hovrätten, kan utskottet icke finna den förebragta utredningen så fullständig, att utskottet därav kan draga någon säker slutsats angående Härnösands företrädare såsom förläggningssort. Utskottet kan därför icke tillstyrka riksdagen att nu uttala sig i förläggningsfrågan. Det torde böra tillkomma Kungl. Maj:t att under beaktande av alla på frågan inverkande omständigheter träffa ett avgörande härutinnan.

Då utskottet, som nämnt, biträder departementschefens mening, att en hovrätt för de fyra nordligaste länen nu bör upprättas, och även finner önskvärt, att denna träder i verksamhet under hösten 1924, anser utskottet sig böra föreslå, att det i propositionen äskade anslaget ställes till förfogande för bestridande av de med hovrättens inrättande förenade kostnaderna.»

Jag yrkar alltså bifall till utskottets förslag i utlåtandet nr 5, men med den av mig här förebragta motiveringen, och jag knyter till detta yrkande därjämte de orden, att som herrarna och damerna förstå, innebär detta uttalande fullkomlig frihet för Kungl. Maj:t att utan någon föregående bundenhet efter förnyad prövning välja den plats, som vid den förnyade prövningen befinnes vara den bästa. Jag tillägger, att vi tro oss kunna i detta fall lämna prövningen till Kungl. Maj:t, icke minst med hänsyn till att den numera fungerande justitieministern Ekeberg, som jag tror, från hela kammarens sida har den allmänna respekt för sin rättrådighet och saklighet, att riksdagen kan med fullkomligt förtroende lämna saken till hans avgörande, förvissad om att då blir prövningen den bästa möjliga med hänsyn till rättvisan och rättskipningens bästa.

Med herr Vennerström förenade sig herrar *Karlsson* i Gasabäck, *Österström*, *Hedlund* i Östersund, *Svensson* i Skönsberg, *Olofsson* i Digernäs och *Västberg*.

*I fråga om
inrättande av
en hovrätt i
Norrland.
(Forts.)*

Herr Jansson i Falun: Herr vice talman! Jag skall icke ingå på frågan om huruvida utskottsreservanternas uppfattning är riktig eller icke. Jag anser den frågan utdebatterad. Den har riksdagen tidigare tagit ståndpunkt till, och riksdagen har följaktligen, såvitt jag förstår, icke i dag att syssla med den saken. Vi ha, när vi gått till prövning av denna fråga inom det sammansatta utskottet, känt oss tämligen obundna i fråga om förläggningsorten, och det tycks ju vara på den punkten, som för närvarande hela frågan skulle kunna hänga upp sig. Jag tror, att det skulle vara mycket olyckligt, ifall denna sak skulle få utgöra den tuva, som hela förslaget skulle falla på. Det bör väl ändå vara möjligt att kunna få en lösning av förläggningsfrågan.

Nu har jag för min del tidigare deltagit i behandlingen av detta spörsmål, och det var följaktligen i höstas, när statsrevisorerna voro ute och reste i dessa trakter, där de orter äro belägna, som det här är fråga om, synnerligen intressant att beskåda de lokaler, som man ville ställa till förfogande för den blivande hovrätten. Jag fick då den bestämda uppfattningen, att de lokaler, som i Umeå erbjödos den ifrågavarande hovrätten, voro de bästa och lämpligaste. Jag vågar även här erinra om att ingen av de myndigheter, som yttrat sig över förläggningsfrågan, haft något att invända vr den synpunkten emot Umeå såsom förläggningsort.

Det förnämsta skälet, som framhållits mot Umeå, skulle vara rekryteringsfrågan. Jag har icke funnit, att några andra vägande skäl kunnat anföras vare sig av den föregående talaren eller av den förutvarande departementschefen. Men jag skulle särskilt vilja säga till den föregående talaren, att han nog gjort sig skyldig till en viss ologiskhet, då han sade, att om vi förlägga hovrätten till Umeå komma vi kanske att få flytta den ännu längre norrut, men sedan, när han talade om svårigheterna med rekryteringen, sade, att Umeå vore olämpligt, ty Umeå låg för långt norrut. Jag skulle vilja fråga honom då, om det icke blir ännu svårare för rekryteringen, om hovrätten förlägges till Piteå eller Luleå. Jag måste få den uppfattningen av hans anförande, att han ansåg till och med Umeå omöjligt, och då lära väl i en framtid även de båda andra städerna bli ännu mera omöjliga. Han sade, att om det beslutas att förlägga hovrätten till Umeå, måste hovrätten flyttas därifrån, då de fyra norrländska länen skola indelas i två domstolsområden, men det förefaller mig då, som om en hovrätt bör kunna bibehållas i Umeå även under denna förutsättning.

Vi ha inom det sammansatta utskottet icke velat stanna vid någon bestämd ståndpunkt i frågan. Vi ha endast uttalat en önskan, att Umeå bör i första hand ifrågakomma att undersökas, men att Kungl. Maj:t, om Kungl. Maj:t finner sakligt starka skäl för en annan förläggningsort, må äga rätt att förlägga hovrätten, där Kungl. Maj:t kan finna det ännu mera lämpligt än vi ansett Umeå vara. Sålunda har man med det förslag, som utskottet framlagt, icke alls bundit Kungl. Maj:t. I det förslag emellertid, som föredrogs av herr Vennerström, har riksdagen icke alls uttalat någon

mening om vilken plats i första hand borde ifrågakomma, och jag har för min del den bestämda uppfattningen, att Umeå bör i första hand ifrågakomma.

*I fråga om
inrättande av
en hovrätt i
Norrländ.*

(Forts.)

icke allenast på grund av vad jag tidigare anfört utan även ur den synpunkten, att två divisioner eller vilket antal som kan komma ifråga utbrytes från Svea hovrätt för att flyttas till Norrland, bör man åtminstone flytta så långt, att det icke stannar alldeles på tröskeln till Norrlands stora vida områden. Herr Vennerström sade i sitt anförande, att han icke hade några lokala intressen, ty han bodde icke i någon av de städer, som voro på tal, men herr Vennerström bor väl i alla fall på tröskeln till en av de städer, som äro ifrågasatta, och han har också därför ett litet lokalt intresse. Han kan icke fransäga sig, att han i viss mån har ett lokalt intresse. Jag för min del har icke några som helst lokala intressen i detta avseende, utan jag har endast sett frågan dels ur lämplighetssynpunkten ifråga om lokaler och dels även ur kommunikationssynpunkten och ur synpunkten av lämpligheten för de två nordligaste länen att i sin tur icke få alltför långt till den blivande nya hovrätten.

Vad sedan kostnadsfrågan beträffar är den enligt mitt förmenande icke absolut avgörande, men det spelar dock en rätt avsevärd roll med de kostnader, som komma att medföra en utflyttning från Svea hovrätt. Jag tror, att om man läser propositionen skall man finna, att i detta avseende är Umeå mycket att föredraga framför de andra platser, som blivit nämnda.

Sedan är det en sak, som jag skall be att få erinra om, men som kanske icke heller har någon avgörande betydelse, om ock i varje fall en viss betydelse, nämligen att de i Umeå ha en byggnad, som för närvarande användes till seminarium. När nu detta seminarium får sina nya byggnader färdiga, kommer det att flytta in där, och de gamla byggnaderna bli lediga. Då är icke frågan avgjord vem som blir ägare till ifrågavarande hus, och det lär vara synnerligen tvistigt, huruvida staten för sin del kan göra någon rätt gällande gent emot Umeå stad ifråga om äganderättsförhållande till detta hus. Nu har emellertid Umeå sagt, att om hovrätten kommer dit är den villig att låta hovrätten disponera detta hus och ställa dess lokaler i ordning, så att de bli disponibla vid hovrättens inflyttande. Det enda obehag, som jag för min del tycker mig finna, är, att hovrätten skulle flytta så tidigt, att dessa lokaler icke vore färdiga att taga emot densamma, utan att hovrätten skulle ha provisoriska lokaler i därvarande rådshusbyggnad. Den saken bör emellertid väl kunna ordnas på det sättet, att utflyttningen icke sker, förrän lokalerna bli disponibla. Kungl. Maj:t har föreslagit, att utflyttningen skall äga rum på hösten 1924, men om det stöter på överstigliga hinder, kan Kungl. Maj:t möjligen gå i författning om att tiden för utflyttningen ändras.

Sedan yttrade herr Vennerström någonting om en broschyr, som blivit utdelad till riksdagens ledamöter. Jag förstår mycket väl, vilken broschyr han syftar på — jag har också läst den — och han

*I fråga om
inrättande av
en hovrätt i
Norrländ.
(Forts.)*

söker här sprida ett litet löje över den broschyrens tillkomst och författare. Jag har ingen som helst del uti ifrågavarande broschyrs tillkomst. Jag har ingen som helst del i dess innehåll, men jag vill säga herr Vennerström, att det kan ju finnas skäl för författaren att skriva såsom han gjort, därför att det framhållits, att Umeå icke vore en kulturplats utan en förvisningsplats, som man skulle be Gud bevara sig ifrån att bli skickad till. Det kan i någon mån visa, att det är möjligt för kulturen att trivas även däruppe, och jag menar, att man väl icke ändå får se saken såsom herr Vennerström gjort.

Min slutuppfattning är som sagt, att jag anser, att om riksdagen bifaller utskottets förslag Kungl. Maj:t är obunden. Regeringen har endast fått vissa direktiv från riksdagens sida. Visar det sig, att dessa direktiv icke kunna uppfyllas, får Kungl. Maj:t göra, såsom Kungl. Maj:t finner för gott, enligt utskottets mening i valet av de platser, som äro nämnda. Jag tror, att kammaren med synnerlig tillfredsställelse kan bifalla vad utskottet hemställt och ber följaktligen att få yrka bifall till bägge de föredragna betänkandena.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Rehn**: Herr talman! Jag har undertecknat den motion, som avlämnats av herr Wiklund, och skall därför be att få yttra några ord. Jag kan tyvärr icke i likhet med en annan ärad talare på Norrlandsbänken svära mig alldeles fri från varje ortsintresse. Såsom ortsrepresentant kan jag icke göra det. Men det oaktat anser jag, att de mera lokalpatriotiska synpunkter, som väl närmast och djupast ligga till grund för de olika stadssamhällenas tävling att draga till sig denna institution icke böra tillmätas någon större vikt och betydelse. Å andra sidan kan jag icke finna, att den omständigheten, att det råder olika meningar och olika önsknings till vilken stad hovrätten skall förläggas, behöver utgöra något skäl för riksdagen att nu avslå hela frågan. Skall riksdagen, såsom reservanternas förutsatt, dröja med att fatta beslut i huvudfrågan, till dess enighet vinnes om till vilken stad i Norrland hovrätten skall förläggas, kan jag försäkra herrarna, att då blir denna fråga aldrig avgjord. Om dylika förläggningar har det alltjämt stått strid både i forntid och nutid och så lär det väl också komma att gå i framtiden.

Såsom ett skäl för avslag ha reservanternas anfört — och de stödjade sig därvid på ett yttrande från Svea hovrätt — att så länge det nu rådande skriftliga processförfarandet bibehålles skulle det icke bereda den rättssökande allmänheten några förmåner, om en hovrätt förlades till Norrland. Att ett sådant argument framföres av Svea hovrätt, kan vara förklarligt, men så har man dock icke sett saken förr. Herr Wiklund erinrade nyss om vad som blivit anfört av nya lagberedningen och förstärkta lagberedningen, som avgävo yttranden på 1880-talet. Man skulle kunna gå ännu längre tillbaka i tiden, mer än 100 år, närmare bestämt år 1815, då lagkommittén uttalade sig och föreslog, att hovrätterna skulle uppdelas

och flyttas ut till de olika orterna i riket för att bland annat bli mera tillgängliga för den rättssökande allmänheten. Processkommissionen intar nu också samma ståndpunkt, nämligen att minst en hovrätt skall förläggas till Norrland, och samma uppfattning har riksdagen själv uttalat, då den så sent som för två år sedan fattade ett principbeslut i saken, vilket beslut vid fjolårets riksdag vidhölls. Att den rättssökande allmänheten i Norrland icke kan dela Svea hovrätts och reservanternas mening i denna del, torde väl kunna anses framgå dels av de yttranden, som avgivits av myndigheter och andra på vitt skilda orter i Norrland, och dels av den enhällighet, varmed Norrlands representanter anslöto sig till den motion, som föranledde 1921 års riksdagsskrivelse, om vilken motion herr Vennerström redan förut erinrat. Då kunde norrlänningarna hålla ihop fullständigt, ty då gällde det ett gemensamt norrländskt intresse att få en hovrätt dit förlagd. Att norrlänningarna nu, då själva förlägningsfrågan blivit aktuell, dela upp sig i olika grupper kan också vara förklarligt. Det bevisar enligt min mening icke annat än att vi äro ungefär lika goda lokalpatrioter allihop, men det skall väl icke föranleda riksdagen att avvisa hela frågan.

Reservanterna synas också fästa icke så litet avseende vid vissa åtgärder, som föreslagits för lindring av Svea hovrätts arbetsbörda, och detta skulle enligt reservanternas mening innebära, att en särskild hovrätt för Norrland skulle bli i större eller mindre grad behöfelig. Jag förmodar, att reservanterna därvid åsyfta bland annat en Kungl. Maj:ts proposition, som föreligger vid denna riksdag, och som avser att införa en särskild stämpelavgift för att därmed fördyra rättegångskostnaderna i hovrätten i avsikt att därigenom avhålla och avskräcka de rättssökande parterna att få sina tvistemål pröva i högre instans. Jag har anledning tro, att den propositionen icke kommer att vinna riksdagens bifall — åtminstone har jag hört det, och jag vet, att så ligger det till i utskottet — men i vilket fall som helst skulle jag för min del vilja helt och hållet lägga om bevisföringen i det avseendet och säga, att blott den omständigheten, att ett sådant förslag, framkommit, att vederbörande sett sig nödsakade att tillgripa en så förtvivlad utväg, en så principvidrig och lindrigast sagt osmaklig åtgärd, bara det förhållandet bevisar väl om något behovet av en ny överdomstol.

Vad sedan förlägningsfrågan angår skall jag av skäl, som jag i början antytt, icke gå djupare in på den. Jag skulle helst sett, om vi, som närmast äro intresserade i frågan, enade oss om att nedlägga våra röster, ty på det sättet skulle måhända de sakliga skälen kunna bättre göra sig gällande — men nu hör jag, att mina värderade vänner särskilt ifrån Västernorrlands län icke vilja vara med därom, och då finner jag mig föranlåten i allra största korthet påpeka några omständigheter, som jag tror, att det ur saklig synpunkt och för sakens egen skull vore lyckligt, om kammarens ledamöter i allmänhet ville taga under övervägande, då det gäller att pröva själva förlägningsfrågan. En av dessa omständigheter är, att den plats, som utskottet här närmast förordar, är obestridd-

*I fråga om
inrättande av
en hovrätt i
Norrland.
(Forts.)*

*I fråga om
inrättande av
en hovrätt i
Norrländ.
(Forts.)*

ligt den mest centrala, som nu kan komma i fråga. Om den saken kan icke råda mer än en mening. När reservanterna vilja göra gällande, att större delen av befolkningen i det nya jurisdiktionsområdet skulle få sämre förbindelser med hovrätten i Umeå än den nu har med Svea hovrätt i Stockholm, är detta påstående med förlov sagt alldeles felaktigt. Det är sant, att Västernorrlands och Jämtlands län för närvarande ha cirka 30,000 invånare mer än de båda nordligaste länen, men man måste taga hänsyn till att en icke obetydlig del av dem, som bo i Västernorrlands och Jämtlands län ha vida genare och snabbare förbindelser med Umeå än de skulle ha med Sundsvall eller Härnösand — för att icke tala om Svea hovrätt i Stockholm. Folkmängdstillväxten har också inom de båda nordligaste länen av ålder varit och är fortfarande mycket kraftigare än i de södra grannlänen. Allt talar för att det icke kommer att dröja länge, innan den relativt obetydliga skillnad i folk mängd, som nu råder, blir fullständigt utjämnad och de båda översta länen komma att hinna förbi sina grannar.

För att icke göra mig skyldig till ensidighet eller oresonlighet skall jag gärna tillstå, att för de sydligare delarna av Västernorrlands och Jämtlands län, kan det på sätt och vis bli i viss mån sämre. Denna försämring kan väl ändå icke betraktas såsom varande av någon mera allvarsam art, och den får väl också anses vara av mera övergående natur. När en gång processkommissionen blir färdig med sitt förslag och vi få den länge bebådade nya rättegångsordningen, lider icke något tvivel om att Västernorrlands och Jämtlands län få en särskild hovrätt.

En annan sak av alldeles särskild betydelse är just de egenartade förhållanden, som äro rådande i övre Norrland, i så måtto att denna landsdel innesluter tre olika nationaliteter, nämligen svenskar, finnar och lappar. För de sistnämnda gälla i mångt och mycket särskilda lagar, som i många viktiga avseenden äro byggda på andra principer, andra rättsgrundsatser än dem, som gälla för svenska medborgare i allmänhet. I synnerhet är detta fallet i fråga om de skadeståndsregler, som tillämpas i tvister mellan flyttlapparna och den bofasta befolkningen.

Likaså ha vi våra särskilda skogslagar i övre Norrland, dimensionslagen i kustlandet och utsyningslagen i lappmarken. Detta och mycket annat ger, såsom också departementschefen erinrat om, åt rättslivet däruppe en annan karaktär än den som gör sig gällande på andra orter. Nu har det alltjämt, så snart frågan om Norrlandshovrätten kommit på tal, framhållits såsom ett mycket viktigt skäl, att domstolens ledamöter skola komma att leva och verka mitt uppe i de förhållanden, som sätta sin särskilda prägelse på ett stort antal rättegångsmål, som komma under domstolens bedömande. Då så är, är det väl också mycket naturligt och i sin ordning, att domstolen förläggas just till den trakt, där dessa säregna förhållanden existera.

Till sist endast några ord rörande kostnadsfrågan. Jag kan icke dela reservanternas uppfattning, att kostnadsfrågan här spe-

lar en avgörande roll. Det gäller ju icke att inrätta ett nytt ämbetsverk, som reservanterna vilja låta påskina, utan endast att dela upp ett ämbetsverk, som redan finns. Det kan väl då åtminstone sättas i fråga, om det kan anses vara riksdagen fullt värdigt att rygga tillbaka för den mycket blygsamma kostnadsökning, som uppstår genom att flytta ett par divisioner av Svea hovrätt till en annan stad, i synnerhet som staden själv har åtagit sig att bestrida den egentligt flyttningskostnaden. Man bör ju komma ihåg, att det gäller en så viktig angelägenhet, som vad den högre rättsskipningen är, och därvid får man nog alltid vara beredd att offra en slant.

*I fråga om
inrättande av
en hovrätt i
Norrland.*

(Forts.)

Givetvis är det dock angeläget att se till att kostnaderna för statsverket bli så billiga som möjligt utan att andra berättigade intressen åsidosättas eller trädas för nära. Enligt uppgift i den kungl. propositionen och även i utskottets betänkande bliva engångskostnaderna för statsverket icke fullt hälften så stora, om Umeå väljes som förläggningssort, som om någon av de andra två städerna väljes. Härigenom bliva också de årliga kostnaderna för staten — vilket naturligtvis spelar den största rollen — betydligt eller nära 30 procent mindre.

Följer riksdagen utskottets förslag, är det min alldeles bestämda och livliga uppfattning, att riksdagen därmed också på bästa möjliga sätt tillgodoser såväl de ideella som de mera materiella, rent statsekonomiska intressen, som höra samman med denna hovrättsfråga. Stödd på den slutsatsen tvekar jag icke, herr talman, att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Björkman: Herr talman! Jag skulle kunna åtnöja mig med att instämma med den förste talaren, herr af Ekenstam, men då jag haft min tingstjänstgöring förlagd norr om Dalälven och även i åtskilliga år varit ledamot av Svea hovrätt, kan jag icke underlåta att anföra de skäl, som föranleda mig att yrka avslag på utskottets hemställan. Visserligen vet jag, att jag därmed kommer i onåd hos min vän, herr Vennerström, då han ju sade, att han icke kunde tänka sig, att man nu skulle vilja uppriva ett förut av riksdagen fattat beslut. Jag anser emellertid, att det nu har tillkommit ett par nya omständigheter, nämligen dels att det nu blivit fullt klart, att det är omöjligt att bestämma den ort, som skall vara den rätta för Norrlandshovrättens förläggning, dels även att kostnadssynpunkten mer och mer i dessa brydsamma statsfinansiella tider tränger sig fram. Det är då givet, att även de synpunkter, som förut ha framdragits för ett avslag, nu också skola få ökad styrka, även om dessa synpunkter, som herr Vennerström uttalade, för honom äro av noll och intet värde.

Det synes vara otvivelaktigt, att, därest de grunder, som processkommissionen angivit för en blivande processreform, bli följda, kommer åtminstone en hovrätt att bli förlagd inom de fyra nordligaste länen. Lika otvivelaktigt måste man nog säga, att ett utbrytande redan nu av en avdelning från Svea hovrätt skulle medföra vissa fördelar med hänsyn till detta omfattande verks administration. Gent-

*I fråga om
inrättande av
en hovrätt i
Norrländ.
(Forts.)*

emot detta kan emellertid åberopas, dels att processkommissionen uttalat sig med stor tvekan i saken, dels att starka skäl emot inrättandet nu av den nya hovrätten framförts såväl av Svea hovrätt som av Sveriges advokatsamfund. De av dem framförda vägande skälen jämte kostnadssynpunkten torde vara fullt tillräckliga för att man skulle hava rätt att vara tveksam.

Emellertid torde det först och främst vara en nödvändig förutsättning vid den nya hovrättens inrättande, att full visshet föreligger därom, att hovrätten även efter den väntade rättegångsreformen fortfarande skall ha sitt säte på den plats, dit den förläggas, var den platsen nu må bliva. Att så emellertid icke nu är visst, nämnde jag nyss, och jag ber att få erinra om att processkommissionen påpekat, att kommissionen ännu icke hunnit så långt i sitt arbete, att den bestämt kan uttala sig om alla de fakta, som böra inverka på frågans avgörande, och att kommissionen ännu icke slutgiltigt behandlat frågan om proceduren i överrätterna, varmed naturligtvis nära sammanhänger frågan om överrätternas jurisdiktionsområden och förläggningsorter. Vidare påpekar kommissionen, att det visserligen icke kan finnas något tvivel om, att en ny rättegångsordning kräver minst *en* överrätt för de fyra nordligaste länen, och att kommissionens plan för dessa län upptar två överrätter, men kommissionen framhåller även, att »den nordligaste av dessa överrätter säkerligen icke kan komma att bestå av mera än en avdelning, varför frågan tarvar ytterligare noggrant övervägande. Med hänsyn till ortsförhållandena och kommunikationerna i denna del av landet är dock sannolikt, att man ej kan nöja sig med *en* hovrätt därstädes, såvida man icke vill låta densamma i stor utsträckning bliva ambulerande. Nu angivna omständigheter försvåra i hög grad bedömandet av frågan, var en hovrätt, som nu skulle inrättas för samtliga ifrågavarande län, lämpligast bör förläggas.»

Det synes väl icke heller vara ur vägen att tänka på, att det slutliga avgörandet av hovrätternas gränser och var de skola förläggas först bör fattas, sedan man grupperat de mål, som skola gå till Norrlandshovrätterna, och att det vid denna gruppering kanske blir av vikt icke blott att tänka på de mål, som höra till Norrland, utan även sådana mål i Dalarne och Värmland, som ha samma karaktär.

Jag anser mig även böra säga några ord om betydelsen av att det ännu icke finns någon muntlig procedur utan att allt sker skriftligt. Med den nuvarande skriftliga proceduren är det med hänsyn till den rättssökande allmänhetens bekvämlighet, såsom processkommissionen också har påpekat, tämligen likgiltigt, var hovrätten har sitt säte. Ätminstone ur denna synpunkt kan sålunda en hovrätt i stort sett lika väl vara belägen i Stockholm som i Malmö eller någon annan ort, och det är alls icke absolut nödvändigt, att en Norrlands hovrätt skall vara förlagd inom Norrlands rayoner.

Jag vill även särskilt stryka under, att den omständigheten, att norrlänningarna såsom hovrätt ha en avdelning av Svea hovrätt, redan nu giver den största trygghet för att målen bliva sakkunnigt be-

dömda. Svea hovrätt har den allra största möjlighet att få en god rekrytering, en möjlighet, som kanske icke denna dag står öppen för en hovrätt, som skulle förläggas uppe i Norrland. Där är det vanligt, att ämbets- och tjänstemän, i vilken ställning de vara må, efter en viss tids tjänstgöring ha pretentioner på att få komma därifrån till sydligare nejder. Att då tänka sig, att speciellt hovrättens tjänstemän skulle bli eviga där uppe och för alltid sitta inne med alla Norrlandsmål i sina hjärnor, är ett fullkomligt misstag. En sådan särskild kännedom om Norrlandsmålen föreligger för övrigt lika väl redan nu i Svea hovrätts norrlandsavdelning.

Här har emellertid sagts så många gånger av vänner till förslaget att förlägga en hovrätt i Norrland, att det förekommer ett direkt meningsutbyte eller direkt samarbete mellan hovrätten och den rättssökande allmänheten, men detta är dock icke alls förhållandet. Under de tio år, jag hade äran tillhöra Svea hovrätt såsom ledamot, förekom det endast en enda gång, att jag såg någon man av allmänheten. En eller annan gång kom det ju inför hovrätten en advokat för att lämna papper från landsorten, som han erhållit, men det var icke den advokat, som förut haft hand om saken, utan det var endast, som det heter, en pappersdragare, som endast skulle avlämna papperen. Den synpunkten, att det torde vara ur allmänhetens synpunkt skäligen likgiltigt, var hovrätten skall ligga, kommer, det vill jag stryka under, naturligtvis icke att vara tillfinnandes, när den nya rättegångsreformen kommit. Då får man fullt lojalt i det helas intresse böja sig för att kanske icke blott en utan flera hovrätter placeras uppe i Norrland.

Till dessa anledningar till att jag, som sagt, känner mig högst tveksam inför frågan om det kan vara av någon betydelse, att hovrätten förlägges i Norrland, komma sedan kostnadssynpunkterna. Under nuvarande ekonomiska situation anser jag det nödvändigt att beakta, att där man tror sig kunna påvisa möjlighet att spara, bör man också göra det. Det är nu icke utan att man måste säga sig, att kostnaderna för en utbrytning bliva högst betydande. Det är icke här, som herr Vennerström sade, endast fråga om 20,000 kronor. Han sade, att det icke förelåg någon fara för ett nytt ämbetsverk, därför att det endast gällde att flytta ut en avdelning av Svea hovrätt. Ur kostnadssynpunkt är emellertid den faran icke så liten. Enligt den proposition, som förelåg vid förra riksdagen, gäller det en årlig merutgift i avlöningar på cirka 90,000 kronor, i extra avlöningar på 24,000 kronor, för expenser, ved m. m. ett belopp, som då icke kunde beräknas, samt dessutom extra kostnader för anskaffning av möbler och andra inventarier o. s. v. Jag vill vidare icke draga upp några jämförelser för kostnaderna vid förläggning till den ena eller andra staden, men jag vill dock nämna, att det här ytterligare gäller en engångsutgift, som jag vill minnas för Umeå uppgår till 55,000 kronor, för Sundsvall till 111,000 kronor och för Härnösand till 120,000 kronor. Det är i alla fall siffror, som tala, och som man icke kan avfärda utan vidare med att säga, att det endast gäller 20,000 kronor och ingenting vidare. Nej, det gäller

*I fråga om
inrättande av
en hovrätt i
Norrland.
(Forts.)*

*I fråga om
inrättande av
en hovrätt i
Norrländ.*

(Forts.)

här både engångs- och bestående utgifter, som komma att belasta statsverket, och, såvitt jag kan se, utan att det är absolut nödvändigt.

Jag kan också draga fram ytterligare olägenheter med en Norrlandshovrätt nu. Då det var fråga om att skånska hovrätten skulle förflyttas från Kristianstad till Malmö, motiverades detta med att man ville flytta hovrätten till ett större centrum, där affärslivet pulserade livligare, där det fanns möjlighet till tankeutbyte för hovrättens medlemmar etc. Flyttar man emellertid ut en avdelning av Svea hovrätt till en liten stad i Norrland, kommer man att flytta den från ett stort kulturcentrum till ett mindre.

Med samma skäl som då det gäller hovrätten kunna för övrigt norrlänningarna klaga över att de många gånger alltjämt få finna sig i att deras ärenden och mål avgöras här nere i Stockholm. Jag tänker på alla skattemål, en del revisionsmål och dylikt, som kanske kunna ha en säregen karaktär från Norrlandssynpunkt, men som naturligtvis äro och förbli behandlade i Stockholm av de vederbörande myndigheter, som ha dem under sin handläggning.

Genom ett avböjande av den kungl. propositionen skulle, det medger jag, det länge närda önskemålet om en norrländsk hovrätts inrättande för längre eller kortare tid bli uppskjutet. Det kan i viss mån synas beklagligt, då ju norrlänningarna ha ansett, att den spontana känslan av samhörighet med en domstol härigenom skulle lida avbräck, men då jag för min del icke kan anse, att norrlänningarnas känslor synpunkter härvidlag böra gå över det praktiska förståndets krav, kan jag icke vara med om att tillstyrka bifall till utskottets hemställan. Önskemålets framförande kommer att vara av reell innebörd först i och med den ifrågasatta rättegångsreformens genomförande. Önskemål, vilkas realiserande kanske medföra avsevärda kostnader för statsverket, måste nu mer än någonsin prövas i avseende å sin verkliga betydelse, och då synes det mig, som om verkliga skäl föreligga för att riksdagen icke bör anta den kungl. propositionen. Frågan har ännu ej fullständigt mognat.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr *Persson* i Fritorp instämde häruti.

Herr **Öberg**: Herr talman, mina herrar! Frågan om inrättande av en särskild hovrätt för Norrland i ändamål att åstadkomma snabbare rättsskipning för därvarande befolkning är, som herrarna väl veta, icke ny, utan det är en fråga, som rätt länge stått på dagordningen. Det vore därför synnerligen önskvärt, om riksdagen nu kunde taga slutlig ställning till denna fråga och besluta om en sådan för de fyra nordligaste länen, så att vi finge sända hem det glädjande budskapet, att nu har riksdagen slutligen beslutat en särskild hovrätt att förläggas i Norrland.

Behovet av en sådan hovrätt för Norrlands befolkning får väl sägas vara sedan gammalt konstaterat genom vad som förut har

sagts i denna fråga. Det är även ett behov, som kan sägas vara av riksdagen erkänt och behjärtat, ty riksdagen skrev ju år 1921 till Kungl. Maj:t och begärde utredning om en hovrätts upprättande för Norrland. Det skulle därför, då riksdagen sålunda givit ett bestämt löfte, vara en stor besvikelse, om vi i stället för ett glädjande budskap måste meddela våra hembygdsbor, att riksdagen icke velat vidkännas det år 1921 givna löftet. Jag hoppas därför i det längsta, att vi icke skola hoppas förgäves, utan att riksdagen skall infria detta sitt löfte.

Såsom förut har sagts, är enigheten stor bland oss norrlänningar i fråga om att en norrländsk hovrätt bör inrättas. I det avseendet föreligger icke några skiljaktiga meningar och uppfattningar. Om jag därför lämnar å sido själva huvudfrågan om behovet av en hovrätt för Norrland, ett behov, som synes mig vara till fullo konstaterat och motiverat, och övergår till att säga några ord i fråga om den lämpligaste förläggningssorten, måste jag säga, att, ehuru enigheten är sällspört stor i huvudfrågan, så brister denna enighet, då vi skall taga ställning till frågan om var denna hovrätt skall förläggas. Var och en vill göra gällande, att hans hemstad är den bästa och lämpligaste och bjuder de förnämligaste villkoren. Om jag för min del skulle vara lika lokalpatriotisk som en del andra här på norrlandsbänken, vilka fört till torgs städerna Sundsvall, Härnösand och Umeå, skulle jag tala något för min hemstad. Örn-sköldsvik, som ligger vid en av Norrlands vackraste skärgårdar, och som säkerligen i fråga om trevnad och mycket annat kan bjuda lika mycket som någon av de tre förstnämnda städerna. Nu är emellertid den staden lämnad ur räkningen, och jag skall därför, herr talman, icke tala mera om den utan försöka taga ställning till frågan, sådan den nu föreligger.

Då nu så stor tvekan gör sig gällande om vilken stad i Norrland, som kan anses vara den lämpligaste förläggningssorten, skulle jag helst vilja se, att denna fråga överlämnades i Kungl. Maj:ts hand, och att Kungl. Maj:t skulle känna sig fullkomligt obunden av vad som förut förekommit i frågan och gå in för en saklig och förut-sättningslös undersökning och prövning av vilken stad i Norrland, som må anses vara den lämpligaste, och som uppfyller de krav, som i förevarande fall böra få vara avgörande. Om vi så skulle handla, mina herrar, tror jag, att vi icke skulle behöva ångra oss, ty jag håller före, att då blir utgången den allra bästa och byggd på verkliga sakskäl. Men skall riksdagen nu själv så att säga lösa förläggningssortsfrågan genom något bestämt uttalande så som samman-satta stats- och första lagutskottet här ifrågasätter, så att den agitation, som här ägt rum, skall få spela in vid avgörandet, då är jag för min del rädd för att icke lösningen av förläggningssortsfrågan blir den allra bästa. Och jag skall för min del mycket väl kunna finna mig i ett blivande Kungl. Maj:ts beslut om varest hovrätten skall förläggas, vare sig den blir förlagd i den ena eller den andra staden, då jag säkerligen får känna mig viss om att sakskäl varit bestämmande.

*I fråga om
inrättande av
en hovrätt i
Norrland.
(Forts.)*

*I fråga om
inrättande av
en hovrätt i
Norrländ.
(Forts.)*

Nu till sist blott ett par ord till min vän herr Björkman. Han tycktes vilja göra gällande, att det nu icke vore lämpligt att avgöra hovrättsfrågan med anledning av vad vi hade att förvänta oss av processkommissionen. Ja, visserligen kunna ju måhända åtskilliga skäl därur hämtas. Men jag håller före, att om man låter de av honom anförda skälen vara bestämmande för sitt votum, då föres frågan om en hovrätt för Norrland långt fram så att säga i den okända framtiden. Och med ett sådant undanskjutande av saken är man icke betjänt där uppe. Kravet på en snabbare rättsskipning, som länge funnits, skulle ju därmed ånyo låta vänta på sin uppfyllelse.

Jag tillåter mig till sist, herr talman, med uttalande av den förhoppningen, att herrarna vilja behjärta vårt krav där uppifrån, så att vi till sist finge den så mycket omtalade norrländska hovrätten, hemställa om bifall till utskottets förslag med den motive-ring, som är föreslagen av herr Vennerström.

Herr Carlsson-Frosterud: Herr talman! Då jag deltagit i behandlingen av detta ärende inom sammansatta stats- och första lagutskottet, skall jag be att få yttra några ord med anledning av reservanternas rena avslagsyrkande.

Jag kan för min del icke annat än förvåna mig över att de herrar jurister här i kammaren, som i dag med så frejdigt mod slåss för rent avslag, icke voro klara på den saken för ett par år sedan eller åtminstone förra året, då riksdagen för andra gången skrev till Kungl. Maj:t i frågan. 1921 fattade båda kamrarna samstämmiga beslut om skrivelse till Kungl. Maj:t om att en hovrätt för Norrland skulle inrättas och uppdrogo åt Kungl. Maj:t att utarbeta förslag och framlägga detta för riksdagen. Då hade ju rätta ögonblicket varit att resa principiellt motstånd. Då hade mycket arbete, kostnader och besvär för de lokala institutionerna, stadsfullmäktige och länsstyrelser m. fl., kunnat besparas, ävensom mycket arbete i form av yttranden från de juridiska myndigheterna här nere. När så detta utredningsförslag kom fram för riksdagen, då yrkade man icke rent avslag, utan då skrev man till Kungl. Maj:t och begärde ytterligare utredning angående kostnadsfrågan vid förläggning i den ena eller andra staden. Sålunda ville man fortfarande icke ställa sig avvisande utan besvärade Kungl. Maj:t att arbeta i frågan ytterligare ett år. Nu har Kungl. Maj:t fullgjort detta riksdagens uppdrag och framlagt frågan fullständigt och klart utredd, så att det är möjligt för riksdagen att bedöma, hur det ur kostnadssynpunkt, och ur alla möjliga synpunkter för resten, ställer sig, dels ifall man beslutar inrätta en hovrätt och dels ifall man förlägger den till den ena eller andra platsen. Först nu kommer man och yrkar rent avslag. Jag menar, att detta är en inkonsekvens, som jag icke tror, att riksdagen nu kan vilja ställa sig bakom, under förutsättning att riksdagen något håller på sin prestige och värdighet.

Då jag inom utskottet haft att bilda mig en uppfattning i föreliggande fråga, har jag för min del funnit, att här i första hand vore

två syften, som man skulle tillgodose: för det första behovet av att avlyfta en hel del av Svea hovrätts nuvarande arbetsbörda genom fränskiljande av de s. k. norrlandsfrågorna och för dessas behandling inrättandet av en särskild hovrätt i övre Norrland, och för det andra att bereda större bekvämlighet för den rättssökande allmänheten i den del av landet, som är längst avlägsen från nuvarande hovrätter, nämligen övre Norrland. Varje gång, då riksdagen tidigare haft att behandla förslag angående förstärkning av arbetskrafterna inom Svea hovrätt, har det strax motionerats från norrlandshåll, och enkannerligen från översta Norrland, om att i stället för att göra Svea hovrätt större skulle man särskilja norrlandsmålen och förlägga dem till en särskild hovrätt i Norrland. Nu har ju Svea hovrätt blivit så stor, att man anser tiden vara inne att realisera detta krav, vilket, som man redan påpekat, är mera än hundra år gammalt. Och då riksdagen sålunda principiellt har ställt sig bakom detta, har man inom utskottet icke haft annat att göra än att söka ge Kungl. Maj:t ett svar på den proposition, som nu framlagts. Om man så skulle tillgodose det andra syftet, nämligen att bereda största möjliga bekvämlighet åt den rättssökande allmänheten, så är ju verkliga förhållandet det, att Norrland är av det ofantliga geografiska omfång, att det är synnerligen svårt att kunna tillgodose detta syfte på ett verkligt rationellt sätt. Men då man icke, som jag sade, kan göra detta rationellt, måste man genom sammanställande och övervägande av de olika skäl, som tala för den ena eller andra platsen, söka åstadkomma det bästa möjliga för frågans lösning. Och det är just detta, som utskottet sökt göra, såsom kammaren behagade finna, genom den mycket fylliga och mycket allsidiga utredning, som här anförts i utskottets motivering. Man har verkligen sökt leta sig fram till en lösning, som under nuvarande situation skulle innebära det bästa möjliga.

Om man nu tänker på förläggningsorten, så är det ju klart, att om frågan hade legat på det sättet, att det gällt att inrätta tvenne hovrätter, så hade frågan varit väsentligt lättare att lösa. Men då man nu har en enda hovrätt att förlägga inom ett så stort ytområde, där de centrala platserna äro så väsentligt avlägsna från varandra, så är det ju synnerligen svårt att kunna finna på en lösning, som icke kan ställas under kritik. Men för min del har jag sett saken så, att under den förutsättningen att man här bifaller det, som Kungl. Maj:t i denna fråga ansett som det lämpligaste med avseende på förläggningsorten, nämligen att förlägga hovrätten till sydligaste kanten av Västernorrlands län, och om man skulle se detta ur flertalets av de rättssökandes synpunkt inom detta ofantliga domsområde, bleve resultatet det, att det bleve endast en del av Västernorrlands län, låt vara den folkrikaste delen, men dock endast en del, som genom hovrättens förläggning dit verkligen finge bekvämare kommunikationer med hovrätten än vad den nu har, medan däremot en del av Västernorrlands län, nämligen översta Ångermanland, har lika nära till Umeå som till vare sig Sundsvall eller Härnösand beträffande tågförbindelser. Och för mig står det tämligen klart, att då herr Öberg

*I fråga om
inrättande av
en hovrätt i
Norrland.*

(Forts.)

*I fråga om
inrättande av
en hovrätt i
Norrländ.
(Forts.)*

i sitt anförande kunde visa den lofvärda neutraliteten, när det gällde förläggningsplats, så berodde detta därpå, att han har den stora lyckan att bo ungefär mitt emellan de stridande platserna. Jag tänker, att det är naturligtvis så, att för varje ort däruppe i Västerbottens och Norrbottens län är det ju huvudsaken att få en hovrätt för Norrland. Men för dessa två stora områden, Västerbottens och Norrbottens län, vilka onekligen äro de, som under nuvarande förhållanden hava det sämst ställt, för dem innebure det ingen förbättring, ifall man förlade hovrätten nere i Härnösand. De hava ju samma möjlighet att på lika lång tid komma till Stockholm som till Härnösand. Och beträffande Jämtlands län har jag för min del icke kunnat undgå lägga märke till det uttalande, som stadsfullmäktige i Östersund gjort, och som också länsstyrelsen i Östersund givit sin anslutning till, nämligen att då det gäller att utse plats för den norrländska hovrätten, ansågo dessa där uppe i Jämtland, att endast två städer kunde ifrågakomma, och det vore Östersund och Umeå, samt att de ville ha den till Östersund. Att varje länsstyrelse har velat ha den i sin residensstad är helt naturligt. Men ingen av dessa sade, att det borde vara Sundsvall eller Härnösand. Alltså får man anse, att jämtlänningarna ta lika gärna en hovrätt i Umeå som nere i Västernorrlands län. Det blir sålunda ett större flertal, som bli bättre betjänta, om hovrätten förlägges till Umeå, än om den förlägges i allra sydligaste kanten på det stora domsområdet.

Hade det gällt tvenne hovrätter, som jag sade, hade det varit alldeles självskrivet, att den ena skulle legat i allra sydligaste kanten av Västernorrlands län. Men den frågan föreligger icke nu. Men riksdagen kan väl ändå icke som anslagsbeviljande statsmakt alldeles bortse ifrån den ekonomiska sidan av saken. Då man har haft att jämföra de tillbud, som förelegat från de olika platserna, är detta ofrånkomligt. Här talas så mycket i detta sammanhang om sparsamhet. När man kan tillgodose sparsamheten bäst genom att besluta hovrättens förläggande till den plats, där den ur rent sakliga skäl också kan anses bäst fylla sitt ändamål, då anser jag, att man därmed tillgodosett de två viktigaste synpunkterna här. Utskottet har efter överbäggande av allt detta funnit så starka skäl tala för hovrättens förläggande till Umeå, att utskottet ansett sig böra klart och tydligt uttala detta i motiveringen, dock icke så, att man rent formellt skulle besluta i saken, utan det skulle överlämnas åt Kungl. Maj:t att slutligt avgöra frågan. Men härvidlag skulle Kungl. Maj:t endast under förutsättning, att det finnes andra och stora, mera bärande skäl än dem, som stått inför utskottet vid behandlingen av frågan, kunna reflektera på en annan förläggningsplats.

Nu har här under debatten framställts ett förslag till ändrad motivering. Ja, vad skulle resultatet av ett antagande av detta bli? Kungl. Maj:t har visat på vad det kostar att förlägga hovrätten till den ena eller andra platsen och för sin del med tillstyrkan av Svea hovrätt m. fl. sagt, att den bör förläggas till Härnösand. Riksdagen skulle här enligt denna motivering säga, att vi bevilja medel, men riksdagen har ingen mening och intet intresse i var Kungl. Maj:t på

myndigheternas enträgna tillstyrkan komme att förlägga hovrätten. Jag tror, det skulle vara ett enastående förhållande, ifall riksdagen skulle skilja sig från en fråga som denna på detta sätt. Jag vill påminna kammaren om, vilket slagsmål det var, då det gällde en viss skolas förläggning till den ena eller den andra av ett par skånska städer. Men riksdagen beslöt dock den gången att förlägga den till en viss stad. Och dessa två platser äro ju belägna endast några få mil från varandra och icke att jämföra med varandra på samma sätt som dessa norrländska platser, om jag nu räknar med Härnösand, Sundsvall och Umeå. För min del kan jag icke tänka mig, att riksdagen som svar på den kungliga propositionen skulle vilja skilja sig ifrån frågan på det lättvindiga sätt, som denna motivering skulle förutsätta, nämligen att riksdagen icke toge någon ståndpunkt i frågan, utan förklarade, att nu få Kungl. Maj:t och ämbetsmännen här i landet avgöra. Men vi bevilja medel och betala kostnaderna. Huruvida det sedan kan på bästa sätt tillgodose statens och allmänhetens intressen, det vill icke riksdagen säga någonting om. Jag har icke för min del kunnat förutsätta någonting dylikt, och därför har jag anslutit mig till den formulering i utskottets motivering, som här är föreslagen.

Och jag skall med stöd av vad jag här anfört, herr talman, hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr Rydén: Herr talman! Det må förlåtas mig, om jag, som av gammalt intresserad för åtskilliga spörsmål, som röra de nordligaste delarna av vårt land, även har varit intresserad av att försöka bilda mig en personlig uppfattning av denna för Norrland mycket viktiga fråga. Och jag har därför hyst en önskan att få lov att säga några ord här, så mycket mera som ju denna diskussion, som värre är, till så väsentlig del fått karaktären av en inbördes tävlan mellan olika orters i Norrland intressen. Och det är kanhända möjligt, att vi, som bo utanför dessa delar av landet, kunna se litet mera objektivt på hela frågan, än vad norrlänningarna själva göra. Det torde vara rätt naturligt, om man åtminstone tror sig kunna se objektivt på frågan.

Jag skulle då för det första vilja framhålla som min uppfattning, att jag anser, att huvudsaken i hela denna fråga är, att vi få till stånd en hovrätt för Norrland. Det är ett gammalt önskemål, över ett århundrade gammalt och framburet i riksdagen vid varje tillfälle, då arbetsbördan för Svea hovrätt blivit ytterligare så ökad, att det måste inrättas en ny division vid hovrätten. Men detta önskemål har alltid undanskjutits av ett eller annat skäl, de senaste åren av hänsyn till den blivande processreformen. Jag har i detta fall måst känna ett starkt beklagande av att det sekelgamla önskemålet från Norrlands sida om att få en hovrätt, som liksom bodde där uppe hos dem, som acklimatiserades där, som lärde känna Norrlands i så många hänseenden egenartade förhållanden, icke bara genom papper utan genom personlig erfarenhet, att detta önskemål blivit undanskjutet. Jag skulle på det allra djupaste beklaga, om resultatet av

*I fråga om
inrättande av
en hovrätt i
Norrland.
(Forts.)*

*I fråga om
inrättande av
en hovrätt i
Norrland.*

(Forts.)

denna tävlan mellan de olika ortsintressena uppe i Norrland skulle bli det, att de krafter, som över huvud vilja förhindra Norrland att få en hovrätt, skulle segra. Och när jag här hörde herr Björkmans anförande och de många instämmanden, som följde efter det, syntes det mig, som om den farhågan icke skulle vara utesluten. Jag skulle vilja hålla före, att ett behov av en hovrätt för Norrland och ett mycket starkt behov förefinnes. Och det resonemang, som föres här, att så länge den nuvarande rättegångsordningen består, utan muntligt förhör, utan muntligt förfarande, är det skäligen likgiltigt, om hovrätten finnes i Stockholm eller där uppe i Norrland, det resonemang är dock ett rent juristresonemang, som jag absolut icke kan tillägna mig. Har man varit uppe och rest i Norrland och sett litet av förhållandena där och i andra delar av Sverige, så finner man ju, att där uppe är en så oändlig mängd av problem, som kunna komma under domstols handläggning och som äro för Norrland egenartade, vilka vi icke hava motstycke till i andra delar av Sverige. Jag skulle vilja fråga den skåning, som nyss instämde med den ärade målsmannens för Svea hovrätt syn på problemet, vad han skulle säga, ifall vi skåningar med våra gamla säregna förhållanden, som ju också i väsentlig mån äro egenartade för vår landsända, skulle få våra mål avgjorda t. ex. av några pappersherrar i Östersund. Det är icke alls längre därifrån till Östersund än vad en del av vårt folk i övre Norrland ha till Stockholm. Jag är övertygad om, att vi skulle kunna åstadkomma ett bondetåg, herr Sven Persson i Fritorp, och för resten ett stadsbotåg också, ifall vi skulle bli så illa behandlade av Kungl. Maj:t och riksdagen, att vi icke kunna ha möjlighet att få våra mål handlagda på närmare håll än detta. Jag vill icke bestrida, att de nog kunna läsa papper lika bra i Stockholm som i Umeå eller Härnösand eller Sundsvall. Men allt detta, att liksom lära känna bygden, dess förhållanden och allt detta i avvittring, i flottningar, timmerarbetarnas liv, i gränsförhållandena ut mot Finland o. s. v., det är ändå en oändlig mängd av problem, som rulla upp sig även för domstolarna, och som jag föreställer mig kunde vara svårt för dessa att lika klart, objektivt och sakkunnigt bedöma, om ens utbildning övervägande varit förlagd till Svea hovrätt eller södra domstolarna, som om de växt sig fast där uppe och så småningom lärt känna förhållandena där. Och alldeles särskilt skulle jag vilja säga, att jag fäster ett visst och stort förtroende till att denna hovrätt komme att bli sakkunnig med hänsyn till att åtminstone presidenten med all säkerhet där uppe komme att bli en man, som komme att stanna där en längre tid och lära fullt ingående känna dessa egenartade förhållanden.

Jag tror uppriktigt på behovet för Norrland av att få en hovrätt förlagd där uppe med större kännedom om hela bygden och dess förhållanden och liv. Jag tror som sagt på behovet, och jag tror också på nyttan därav för hovrätten själv och för den mellaninstans inom Sveriges rättsskipning, som hovrätten är, i det sakförhållandet, att domarna i denna mellaninstans komme att få personlig kännedom och kännedom om ortens och landsändans säregna förhållanden.

Nu förstår jag ju mycket väl, att herr Björkman, som här företräder den mera renodlade hovrättssynpunkten, måste vara känslig för allt det besvär och de svårigheter, som kunna möta de enskilda medlemmarna av Svea hovrätt, därest hovrätten på detta sätt skall delas, att man tar ett par divisioner och flyttar upp till Norrland, vart det nu kommer att bli. Och jag vill visst icke säga annat, än att det naturligtvis också är ett skäl, att det kan vara synd om åtskilliga, som på detta sätt bli förflyttade. Härvid vill jag emellertid säga, att i detta fall måste ju landets och landsändans intressen gå långt framför de intressen, som tjänstemännen kunna företräda. Men jag skulle vilja tillägga, att även ur deras synpunkt vill det förefalla mig, att smärtan att sprängas ut ur Stockholmsmiljön och flytta över till Norrland blir icke mindre den gången rättegångsreformen blir genomförd. Då är det en tanke att upprätta flera hovrätter, och det skulle mycket väl kunna hända, att Norrland får två eller tre hovrätter, åtminstone två hovrätter den gången. Det förefaller mig, som om amputationen av Svea hovrätt icke skulle bli mindre smärtsam, ifall man en gång skulle hugga ett sådant stort stycke av hovrätten och skicka ut den, emot om man nu tar en mindre del av hovrätten och flyttar den över till Norrland. Jag vill sålunda visserligen icke underkänna detta hänsynstagande till hovrättsledamöterna, men jag anser, att deras intressen få väga fjäderlätt i förhållande till det stora riksintresset och intresset för mer än hälften av vårt fosterland, om man ser det geografiskt, som hovrätten för Norrland i sig innebär.

Sålunda, herr talman, skulle jag vilja varmt vädja till dem, som sitta på denna sidan om gången och som kanske lätt vilja göra den reflexionen, att så länge norrlänningarna icke äro eniga är det icke nödvändigt att inrätta en hovrätt där — jag skulle vilja rikta en vördsam vädjan till dem att i dag träffa ett positivt beslut i frågan. Två gånger har den fallit, och faller den i dag för tredje gången så lär det väl ändock vara så, att då är den norrländska hovrätten fallen, i varje fall till dess processreformen kommer, och när den kommer, vet icke någon här i kammaren närvarande och förmodligen ingen. Det har visat sig vara ett mycket, mycket långt företag, när det gällde att genomföra en så genomgripande omläggning av det svenska rättsväsendet, som denna nya processreform skulle innebära, och det kan hända att ett fall i dag av den norrländska hovrättsfrågan kan innebära ett fall för långa tider framåt. Jag är rädd, att det kommer att vara så.

Sålunda, herr talman, anhåller jag att beträffande betänkandet nr 4 få yrka bifall till utskottets hemställan, att vi positivt besluta oss för att inrätta en hovrätt i Norrland efter ett århundrades önskan.

Så kommer den efter min mening långt mindre viktiga frågan, som blåsts upp till huvudfråga, till frågan, *var* skall den norrländska hovrätten ligga. Det är då verkligen så, att varje samhälle där uppe, varje ortsintresse kan anföra ingalunda oviktiga skäl för sin ståndpunkt härvidlag. Jag har emellertid, efter ett försök att så långt som möjligt tränga in i ämnet, kommit till den uppfattningen, att ut-

*I fråga om
inrättande av
en hovrätt i
Norrland.
(Forts.)*

*I fråga om
inrättande av
en hovrätt i
Norrländ.*

(Forts.)

skottets hemställan i fråga om det positiva uttalandet att hovrätten i första hand skulle ligga i Umeå icke är grundad på tillräckligt starka och avgörande skäl. Det synes mig nämligen, som om utskottet därvidlag för det första icke skulle hava tagit hänsyn till alla skäl, som anförts för de olika förslagen. Det är till exempel ett så viktigt skäl som detta, huru antalet mål mellan de olika delarna, de norrländska länen emellan, fördela sig. Det synes, som om utskottet icke tagit hänsyn därtill. Jag har här i min hand uppgifter, som visa, att om man tar Jämtlands och Västerbottens län som en del av detta nya domsområde, är det över 22,000 mål, som handlagts av domstolarna där, medan man icke får mer än något över 16,000 för övriga delar, Västerbottens och Norrbottens län tillsammans. Och går man till antalet vädjade mål, visar det sig, att de för de båda sydliga länen hava i medeltal utgjort 631 under perioden 1909—1913. Medeltalet för de båda övriga länen är endast 353. Det är sålunda dubbelt så många mål sammanlagt på de södra delarna som på de norra, en omständighet som spelar en mycket stor roll, när det gäller att bedöma frågan om domstolens förläggning. Detta har icke utskottet, såvitt betänkandet ger vid handen, tagit hänsyn till. Jag har också personligen från mina resor, då jag mer än en gång varit i samtliga städer, som satts i fråga som förläggningsplats för hovrätten, ävensom i bygden däromkring, fått ett allmänt intryck, att det icke är så utan vidare klart, att Umeå skulle hava ett sådant försteg framför de andra städerna, att riksdagen liksom skulle uppträda som skiljedomare mellan dessa och säga, att den skall ligga i Umeå. Det är många skäl som tala emot detta, som framgår av den Kungl. propositionen, och det synes mig vara det riktiga av riksdagen, att man beslutar sig för hovrätten men däremot avstår från att fixera platsen, där hovrätten skall förläggas. Det har Kungl. Maj:t i äldre tider kunnat göra, och jag känner en mycket stark förvisning, att den nuvarande justitieministern — jag vill icke alls smickra honom därför att han för tillfället sitter i kammaren — men det är min personliga uppfattning om honom, att han är en man som både sakligt och grundligt kommer att väga de olika skäl, som komma att anföras för de olika förläggningsmöjligheterna, och han kommer, ifall riksdagen skulle lägga det i Kungl. Maj:ts hand, att träffa sitt avgörande efter absolut oväldiga och sakliga grunder. Jag skulle därför för min del vilja hemställa till kammaren att i detta fall icke bry sig om att här döma emellan de skilda intressena uppe i Norrland utan taga och bestämma sig för anordnande därstädes av en hovrätt och låta Kungl. Maj:t efter att hava noggrant undersökt och vägt alla möjligheter — vi veta ju, vilken Kungl. Maj:t kommer att vara i detta fall — uppträda som skiljedomare mellan orterna och bestämma var hovrätten skall ligga.

Jag är övertygad om, att vi då komma att handla på bästa sätt, ifall vi vilja se denna fråga som en stor riksfråga, som jag för min del personligen ser den. Om jag då skulle välja mellan de förslag som framlagts här i fråga om utskottets utlåtande nr 5, så synes det mig, att man bör föredraga herr Vennerströms förslag, bakom vil-

ket enligt vad jag erfarit står hela Norrland, praktiskt taget, undantag endast för Västerbottens representanter och kanske någon Norrbottensrepresentant. Det lämnar hela frågan öppen: vi skola icke uttala oss för vare sig Luleå, Umeå, Härnösand, Sundsvall eller Östersund, utan Kungl. Maj:t bör få fri prövningsrätt vid handläggningen. Jag ber därför beträffande utlåandet nr 4 att få yrka bifall till utskottets förslag och beträffande utlåandet nr 5 att få yrka bifall till vad utskottet föreslagit men med den motivering, som herr Vennerström framställt i sitt förut gjorda yrkande.

*I fråga om
inrättande av
en hovrätt i
Norrland.
(Forts.)*

Med herr Rydén förenade sig herrar *Thorsson* och *Borggren*.

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Herr talman! Det är en egenhet med samtliga norrlandsfrågor. När vi gå att behandla dem här i kammaren, få vi alltid höra, att de äro så utomordentligt viktiga, och att det är nästan en livsfråga för området. Så har jag hört nära nog i varje fråga som icke varit alltför liten — således det skälet biter icke så synnerligen på mig. Jag ger det naturligtvis den vikt det kan hava, men när man oupphörligt upprepar det vid varje frågas avgörande, som berör Norrland, så trubbas det skälet av. Och jag har synnerligen svårt att kunna se, att det kan vara en livsfråga för ett område, var hovrätten skall vara förlagd.

Den siste ärade talaren gjorde sig särskilt till tolk för den utomordentliga vikten av en hovrätts placering där. Ja, när den skånska hovrätten för icke så många år sedan flyttades från Kristianstad till Malmö, var det sannerligen icke många skåningar, som brudde sig om den historien mer än Malmöborna och kanske några Lunda-bor, och om hovrätten skulle hava lagts någon annan stans tror jag det skulle hava setts med synnerligt jämnmod. Det betyder absolut ingenting för oss, och icke kan jag se att det blev bättre efter förändringen i den bemärkelsen, att en hovrätt skall ligga ungefär i mitten av sitt område, ty då låg den bestämt bättre på det gamla stället än det ställe, dit den blev flyttad. Och hade det varit så, att Göta hovrätt icke redan var rätt stor med många divisioner, så tror jag, att skåningarna skulle med jämnmod tagit det, om hela hovrätten i Malmö indragits och uppgått uti den i Jönköping. Det hade icke rört skåningarna det minsta. — Så säger man, att det är så egenartade förhållanden. Ja, naturligtvis på alla håll och kanter i vårt land så är det något egenartade förhållanden, men det är ändock svensk lag, som gäller för oss allihop, och det lärer väl då icke betyda så utomordentligt mycket. Jag har åtminstone icke kunnat skruva mig upp till någon vidare hög stämning beträffande hovrättsfrågan.

Det är en sak, som alla talare icke kunnat komma förbi, och det är just, huru skall vår hovrättsinstans reformeras, i sammanhang med som vi väl antaga att processkommissionen någon gång kommer med förslag, ty kanske man kan hava den förhoppningen att det icke dröjer så länge. Då säger man, ja, det skall alltid bliva hovrätt för Norrland, och det säger jag, det går jag in för, ja, för all

*I fråga om
inrättande av
en hovrätt i
Norrländ.
(Forts.)*

del! Men huru skall det förresten läggas? Skall det läggas efter den linjen, att man över huvud skall betrakta hovrätten som en större nuvarande underdomstol med en muntlig process? Ja, det äro vi icke klara med, om så skall vara, Jag tror, att bland jordbrukare är det icke så synnerligen många, som fästa sig därvid, och det är ännu färre antal som önska en sådan reform. Således, det kan icke vara något bärande skäl för oss. Så föreligger den stora förbistringen i Norrland. Det räcker icke med att man önskar sig en hovrätt, var och en skall i sin residensstad hava en hovrätt, och man tycker visst också, att andra städer kunna tagas i betraktande. När man så icke vågar samlas om något i det fallet, vill man åt Kungl. Maj:t överlåta att uppträda som skiljedomare. Ja, det kan vara mycket bra, men vore herrar norrlänningar så alldeles övertygade om trossatsen, att det är en livsfråga med hovrätten, då tycker jag det är en rimlig fordran man kan hava på er, att ni bestämt kunna veta var ni skola hava den och var vi skola lägga den, och sannerligen jag skulle tala emot den då. Men är det så utan skäl, att man kan säga, att det nästan är ett allas krig emot alla i detta fall, då tror jag herrarna böra hålla inne med den överväldigande folkmeningen, som går ut på att hovrätten är en livsfråga för Norrland.

Man kunde nog också bland åtskilligt, som yttrats här, taga upp till besvarande en hel del, men det synes mig icke egentligen kräva ett svar i och för sig, ty jag har verkligen sett så ofta, huru riksdagen och Kungl. Maj:t hava ryckt in med saker såsom provisorier och sagt: ja, man kommer att göra något i den riktningen, och så har man dragit till med ett beslut om någonting. När några år gått, har man skolat plocka undan det, flytta det och justera det och slåss om det, om den märkvärdigheten skulle fortfarande eller icke. Jag undrar, om det icke snart vore på tiden, att vi här i landet, när vi göra reformer och förändringar, göra klart för oss, huru det skall se ut, när det blir färdigt, ty det vågar jag påstå, att det vet ingen i detta fall. Jag åtminstone ser det så, att skulle det tvunget bliva en muntlig process vid hovrätten, ja, då få vi en hel del hovrätter, i kanske vartannat län, och då få vi samlas om att kanske få mer än en hovrätt för Norrland — Svea hovrätt är ju stor, så den kan gott brytas ut, men det förändrar spörsmålet högst väsentligt, och till dess det sker bör man kunna vänta. Kanske man även kan förmoda, att man, någon gång åtminstone, skall få se ett principiellt resultat från processkommissionen, och därvidlag kan väl också den här hovrättshistorien göra sitt till, att man icke håller på i ytterligare 12 år, innan man egentligen ser till något idéuttalande från det hållet. Men vore det så, att jag kunde på något sätt bibringas den övertygelsen, att det materiellt eller på annat sätt vore till skada för norrlänningarna, om vi icke hux flux där inrättade en ny hovrätt, ja, då skulle jag för min del icke ha någonting emot att ni finge det, men det är mig absolut omöjligt, och ännu har jag inte hört någon enda talare, som kunnat visa någon reell fördel just för Norrland därav. Man talar om egenartade förhållanden och att de fått det löftet. Nå välan, jag

är beredd att stå för det löftet, om man har klart för sig, huru man över huvud taget skall hava det. Men till dess tror jag, att man lugnt kan vänta.

Jag tror nog, att ni genomdriva detta i dag med alla de kombinationer som föreligga, utan att säga någonting att det skall vara den enda hovrätten. Med ett ord sagt: ni äro icke stort längre i dag än 1921, när ni nu skola söka genomdriva den lagändringen, att en hovrätt skall hava det och det området. Eljest stå vi på precis samma punkt, äro absolut icke en hårsman längre komna. Och den slags reformer, där man icke har klart för sig målet och vet vad målet skall vara, där man tar itu med att reformera det gamla, de reformerna värderar jag icke mycket, rent ut sagt, jag värderar dem ingenting alls. Ty jag tycker, att vi hava bränt oss så många gånger förut och haft erfarenhet om vart det bär hän. Det är därför jag skall sluta, herr talman, med att be att få yrka bifall till den av herr af Ekenstam m. fl. avgivna reservationen i båda de föredragna punkterna.

*I fråga om
inrättande av
en hovrätt i
Norrländ.*

(Forts.)

Herr Jansson i Falun: Herr talman! Jag skulle vilja säga, att då vi förut hava behandlat detta ärende, hava vi icke hört så positiva toner för direkt avslag. Då beslöt man, såsom tidigare erinrats av herr Carlsson-Frosterud, att skriva till Kungl. Maj:t om en förnyad utredning. Jag tycker att om man då varit på det klara med, att man icke ville gå med på själva saken, man vid det tillfället skulle satt in alla sina krafter på att få frågan fallen, men så gjorde man icke, utan då skrev man till Kungl. Maj:t och begärde förnyad utredning. Kungl. Maj:t har verkställt den utredningen och kommit tillbaka med den föreliggande propositionen. Om herrarna hava läst densamma, skola herrarna hava funnit, att utredningen är såvitt jag kan förstå fullständigt uttömmande och lämnar alla uppgifter som vi hava behov av, så att det kan icke finnas det allra ringaste skäl att nu gå på direkt avslag.

Vad sedan beträffar själva förläggningssorten tycker jag, att sinnena hava varit rätt upprörda i den frågan. Jag får säga, att jag ser den saken tämligen lugnt. Jag har bara sagt min mening, om vilken plats jag anser vara fördelaktigast ur ekonomisk synpunkt för oss och ur synpunkten att skaffa lämpliga lokaler och ävenså i kommunikationshänseende. Är det så, att riksdagen icke anser, att de synpunkterna böra hava vitsord, är det en sak, som jag icke kan rå för.

Vad sedan beträffar de uppgifter, som herr Rydén lämnade angående målens antal från de norrländska länen, vet jag ju icke var han hämtat sina uppgifter från, men om herrarna titta på den kungl. propositionen nr 121 sidan 49, skola ni finna en fullständig tabell över huru målen fördelats från de respektive norrlandslänen inom Svea hovrätt. Då finner man där, att medeltalet mål 1906—1910 var för Västerbottens län 173 och år 1922 246. År 1922 var det 246. Om vi sedan taga Västernorrlands län, som väl skall vara det folkrikaste, så finna vi, att medelsiffran från det länet för åren

*I fråga om
inrättande av
en hovrätt i
Norrländ.
(Forts.)*

1906—1910 var 430 och siffran för 1922, endast det året, 420. Vi finna alltså, att de största utvecklingsmöjligheterna även på detta område förefinnas, efter vad det vill synas, i Västerbottens län. Det är naturligtvis alldeles självklart, att ett län, där industriföretagen så nyligen uppkommit, har större utvecklingsmöjligheter än Västernorrlands län, som är en gammal kulturbild, såsom också redan nämnts. De uppgifter, som herr Rydén lämnat, visa alltså ingenting i denna fråga.

Jag har endast velat hänvisa till den tablå, som finnes, och de siffror, som där äro anförda, för att i någon mån bevisa halten av den statistik, som herr Rydén uppläst i kammaren. För övrigt har ingenting förekommit under debatten, som kunnat giva mig anledning att fränfalla mitt förut framställda yrkande. Jag förlitar mig dock på, att Kungl. Maj:t kommer att känna sig så pass obunden av vad utskottet föreslagit, att inga galenskaper komma att göras, även om utskottets förslag bifalles.

Herr Björkman: Herr talman! Herr Rydén framhöll såsom sin mening, att jag talat ur renodlad hovrättssynpunkt. Jag tar emot detta, ty med denna renodlade hovrättssynpunkt är förenat beaktande av de ekonomiska synpunkterna och tanken på att under för handen varande förhållanden få fram den bästa rättskipningen.

För dem av kammarens ledamöter, som till äventyrs icke voro inne, då herr Rydén höll sitt anförande, skall jag be att ytterligare få betona att vi skola betänka, att det för närvarande icke är fråga om muntligt rättegångsförfarande. Det är icke fråga om, att de rättssökande skola komma i direkt beröring med domstolen, utan fortfarande och oberoende av var domstolen är förlagd är det dock det skriftliga förfarandet, som skall användas. För övrigt, jag upprepar även detta, om från Svea hovrätt denna avdelning för norrlandsmål skulle utflyttas från centrum, d. v. s. Stockholm, till ett mindre samhälle utanför staden, så skulle ju detta bli raka motsatsen till den åtgärd, som vidtogs, då Göta hovrätt flyttade från Kristianstad till Malmö. Men när processkommissionens betänkande kommer och vi få veta, på vilka platser överrätterna äro avsedda att förläggas och i vilken utsträckning muntliga förhandlingar skola äga rum, då är tiden mogen för att avgöra frågan om, icke hovrätten i Norrland, utan jag är viss därom, hovrätterna, och då komma alla att lojalt böja sig för konsekvenserna av rättegångsreformen.

Jag upprepar mitt avslagsyrkande, framfört vid debatten för två år sedan och motionsvis förra året.

Herr Rydén: Då skånska hovrättsförflyttningen omnämnas här i debatten, vill jag förklara, att jag för min del aldrig talat för denna hovrätts förflyttning till Malmö. Jag motarbetade tvärtom denna förflyttning så gott jag kunde, icke därför att det icke fanns goda skäl för förflyttningen, utan därför att jag ansåg, att det

för Kristianstad skulle utgöra en hård påfrestning, om man flyttade bort en hovrätt, som så länge haft sitt säte i denna stad.

Jag begärde nu egentligen ordet för att säga, att jag tror, att även borgmästare Björkman, som förvisso är icke blott en skicklig jurist utan också, förmodar jag, en erfaren domare med personlig kännedom om människorna och förhållandena i sitt domsområde, vill i sin domargärning grunda bedömandet av en hel del sådana omständigheter, som icke kunna läsas ur handlingarna, på sin personliga kännedom. Jag tror därför han ger mig rätt i min grundsyn, att det även med nuvarande rättegångsförfarande är viktigt för bedömande av en del mål att ha personlig kännedom om förhållandena i de trakter, där de rättssökande vistas och bo. Med de säregna förhållanden, som råda i Norrland, är det icke minst viktigt, att de domare, som skola döma i mål rörande denna landsdel, äga en dylik personlig kännedom, men det tror jag icke, att man har tillräcklig garanti för, om de icke äro bosatta däruppe och ha sett de norrländska förhållandena på nära håll.

Det är åt detta jag velat giva ett, låt vara ofullständigt, uttryck för att visa min grundsyn på hela detta problem.

Herr Åkerlund: Här ha uttalats många olika åsikter vid de olika tillfällen, då denna fråga varit uppe, men jag får säga, att jag hittills icke hört något verkligt bärande skäl för inrättande av en hovrätt i Norrland. Min erfarenhet är den, att denna fråga huvudsakligen är en ambitionssak för norrlänningarna, som partout vilja ha en hovrätt, därför att övriga landsdelar ha det. Det av riksdagen uttalade intresset för inrättande av en hovrätt i Norrland tror jag, när allt kommer omkring, beror på riksdagens tillmötesgående i allmänhet, så snart det kommer krav från norrlandshåll. Vore saken av verkligt praktisk betydelse för Norrland, så skulle jag vara den förste att vara med därom. Men då nu frågan om en fullständigt ny rättsordning är under utredning och förslag att förvänta, så tror jag det är skäl i att dröja till dess. Några stora olägenheter äro i varje fall icke att befara.

Vad herr Rydén's uppfattning beträffar, om att hovrättens ledamöter böra känna till bygdens ställning och förhållanden, så fruktar jag, att de ledamöter, som komma att fungera i en hovrätt i någon norrländsk småstad, de bli min själ icke så gamla, utan söka sig nog åt annat håll så fort som möjligt. Att domarna, som herr Rydén sade, böra hava personlig kännedom om de bygder, där de skola tjänstgöra, det anser även jag vara av största vikt, men jag tror, att vi i sådant fall skola börja med underrätterna och se till, att domarna själva göra så mycket som möjligt och icke låta en massa ynglingar sitta och expediera domar i våra underrätter.

Att Svea hovrätt varit belamrad med en ofantlig massa mål under dessa tider, det förvånar mig icke alls, ty det ha alla domstolar varit under denna svåra kristid, men vi ha ingen anledning tro, att detta skall fortsätta, utan här kommer ovillkorligen, såvitt jag förstår, om ingenting extra inträffar, att bli en förbättring,

*I fråga om
inrättande av
en hovrätt i
Norrland.
(Forts.)*

*I fråga om
inrättande av
en hovrätt i
Norrländ.*

(Forts.)

och då hinner hovrätten mycket väl med sina mål, ifall den erhåller den lilla förstärkning, som det talas om här.

Ja, herr talman, jag skall icke upptaga tiden längre i detta fallet, utan vill bara tillägga, att säga vad man säga vill om denna hovrätt i Norrland, så blir det ovillkorligen ett dyrbart ämbetsverk, som jämt och ständigt skall ha förstärkning i sina arbetskrafter, liksom alla andra sådana verk. Nu talar man om, att utgifterna för denna hovrätt icke skulle bli så stora. Ja, men tro herrarna, att det någonsin hänt, att det stoppat med de utgifter man först räknat med? Nej, denna hovrätt blir långt dyrare än man föreslagit här, det är alldeles säkert.

Jag har uttalat mitt offentliga tack till herr Thorsson därför att han vidtagit åtgärder för att nedbringa kostnaderna för våra ämbetsverk. Och hade han suttit kvar, så hade han väl fortsatt med det också, vilket jag hoppas, att även den nuvarande regeringen gör. Men nu vill herr Thorsson av välvilja mot norrlänningarna beträda en väg, som jag anser leda direkt till skapande av ett nytt ämbetsverk, och det kan jag för min del icke vara med om.

Herr Persson i Fritorp: Herr talman! Jag har redan instämt med herr Björkman i hans yrkande om avslag, och jag skulle inskränkt mig till detta, om jag inte blivit direkt uppkallad genom herr Rydén's anförande.

Innan jag svarar på herr Rydén's fråga, vill jag i förbigående protestera mot de talare, som hävdat den meningen att man helt enkelt inte har rätt debattera själva principfrågan, den saken — mena dessa talare — är avgjord genom 1921 års riksdagsskrivelse. Både herrar Vennerström och Jansson i Falun voro inne på den linjen men framför allt herr Carlsson-Frosterud tog i med skärpa mot oss som i dag ämnar rösta för avslagsyrkandet. Jag anser mig så mycket mera ha rätt yrka avslag å den kungl. propositionen, som jag, när denna fråga var före i denna kammare 1921, uppträdde och yrkade avslag på förslaget att avlåta skrivelse om ny hovrätt. Jag har sålunda förut varit *mot* förslaget att förlägga en hovrätt till Norrland och håller alltså före att denna fråga bör avgöras i samband med den under utredning varande rättegångsreformen.

Herr Rydén i Malmö riktade till mig den frågan, om jag skulle vilja vara med om att hovrätten i Skåne flyttades till Östersund. Det förvånar mig, att herr Rydén, som är en så klok karl, kan komma med ett sådant förslag. Men om ett sådant förslag skulle kunna realiseras, så att hovrätten i Skåne flyttades till Norrland, så gärna för mig. Jag skulle icke ha något mot att man i Norrland finge den skånska hovrätten, Skåne kunde inläggas under Göta hovrätt. Men jag tror i olikhet med herr Rydén, att för den händelse den skånska hovrätten flyttades på detta sätt, skulle det bli ett litet bondeståg från Skåne, som demonstrerade mot en sådan anordning. Det skulle bli en märkvärdig tid att leva uti, om vi finge se herr Rydén i spetsen för skånska bönder kräva inrättandet av ett nytt ämbetsverk. Jag tror dock, att herr Rydén skulle bli tämligen en-

sam — möjligen skulle han få några pampar med sig från Malmö, ja, det bleve nog ett bondetåg utan bönder.

För min del får jag säga, att jag är principiell motståndare till inrättande av nya ämbetsverk, och därför är jag också mot inrättandet av den hovrätt, som här föreslagits. Vi veta alla, huru svårt det ställer sig med att kunna tillfredställande avlöna de statens tjänstemän, som vi för närvarande ha. Det var icke så länge sedan vi hade en lång arbetsdag för att diskutera frågan om dyrtidstillägg till statens befattningshavare, och jag är, som jag sade, motståndare till inrättande av nya statstjänster. Nu säger man visserligen, att det här icke är fråga om inrättandet av något nytt ämbetsverk. Men, mina herrar, det är dock i alla fall ett nytt ämbetsverk, och genom att uppdelas Svea hovrätt på detta sätt åstadkommer man ovillkorligen en utökning av ämbetsmännens antal.

På grund av dessa skäl ber jag, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan.

*I fråga om
inrättande av
en hovrätt i
Norrländ.
(Forts.)*

Herr Thorsson: Herr talman! Herr Persson i Fritorp uttalade, att han för sin del gärna skulle vara med om att avstå från den skånska hovrätten, om den kunde förflyttas till Norrland. Jag skulle vilja se, om denna hans åsikt hölle stånd, om det komme en kungl. proposition i ett sådant ämne. Saken ligger nog så till, att vi icke utan vidare vilja släppa ifrån oss den skånska hovrätten.

Då norrlänningarna 1921 enstämmigt vädjade till oss om att få en hovrätt till Norrland, så var jag med om att tillstyrka förslaget om förläggande av en hovrätt dit. Och jag vill betona, vad jag en gång förut sagt, att det icke kan vara riktigt, när herrarna yrka avslag på den grund, att det här skulle vara fråga om inrättandet av ett nytt ämbetsverk, ty här gäller det utbrytandet av två divisioner från Svea hovrätt och att förlägga dem till Norrland, men någon utökning av personalen kan detta förslag icke medföra. Man finge visserligen inrätta ett nytt presidentämbete, men för den sakens skull kan det icke falla mig in att anlägga sådana sparsamhetssynpunkter, som tyckas vara avgörande för dem, som här yrka avslag. Detta omdöme vill jag icke tillämpa på borgmästare Björkmans ställning till frågan, ty han har liksom vid föregående tillfälle hävdadt den uppfattningen, att rättsskipningen skulle *bättre* tillgodoses, om dessa mål fortfarande finge behandlas i Svea hovrätt än om de förlades till en särskild hovrätt i Norrland. Härom torde man dock kunna tvista, och jag för min del anser, att rättsskipningen skulle bli fullt ut lika bra tillgodosedd, om man förlägger en hovrätt där uppe, som om ärendena avgöras av Svea hovrätt, som ju på grund av sin stora omfattning synes bli mycket svårt att sköta och som genom sin ständiga utvidgning växer sina ledare över huvudet. Detta har varit det avgörande skälet för mig, då jag haft att taga ställning till denna fråga. Dessutom måste vi taga hänsyn till den omständigheten, att vi icke komma ifrån denna fråga. Löses den icke i år, så kommer den tillbaka. Jag tycker därför, att Kungl. Maj:t och riksdagen kunde

*I fråga om
inrättande av
en hovrätt i
Norrländ.
(Forts.)*

ha annat att syssla med än att öda tid på att diskutera frågan, om det bör finnas en hovrätt i Norrland.

Jag ber, herr talman, att få instämma i det yrkande, som gjorts av herr Rydén.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman, blott ett par ord! Den ärade talaren på Malmöbänken gav i sin replik uttryck åt och underströk den uppfattningen, att det var så oändligt viktigt för en domare, att han kände till det land och det folk, där han hade att utöva sin domarverksamhet. Jag för min del har då mycket svårt att inse, exempelvis, att de domar, som avkunnats av Skånska hovrätten, när den var förlagd i Kristianstad, skulle kunna anses vare sig bättre eller sämre än om samma domar avkunnats i Malmö, där hovrätten nu är förlagd.

Den siste ärade talaren tycktes förmena, att det skulle ha varit kostnadsfrågan, som vi i främsta rummet slagit på, och att vi särskilt skulle ha fäst oss vid den utgift, som erfordrades för den nye presidentens avlöning. Jag får då beklaga, att den ärade talaren icke hörde eller icke brydde sig om att höra vad jag sade, ty något sådant yttrade jag icke. Men eftersom nu den frågan kommit på tal, så vill jag för min del säga, att en sådan presidentlön också är pengar och att den drager andra utgifter med sig. Men denna sak får i alla händelser icke vara avgörande.

Herr Thorsson yttrade vidare: skulle vi även denna gång avslå hela frågan, så skulle den i alla fall komma tillbaka, och då finge vi kanske vart år tala om densamma. Därtill ber jag att få säga: låt oss få se, huru en sådan hovrättsinstitution kan inpassas i vårt domstolsväsende. Och den dag, då detta sker, då skall jag vara den förste att säga: naturligtvis skall Norrland ha sin hovrätt.

Jag har icke frångått det beslut, som riksdagen fattade år 1921, och jag frångår det icke nu heller. Men den föregående talaren har icke kunnat säga, huru en sådan hovrätt skall vara organiserad, eller överhuvud, huru detta arbete skall planeras. Det kan sägas, att vi formellt yrkat avslag, men i verkligheten är det blott ett uppskov.

Herr Björkman: Herr talman! Jag skulle vilja förtaga verkan av förutvarande finansministerns försök att reducera denna frågas finansiella innebörd. Det är här icke endast fråga om utgifter för presidentens lön, utan här komma årliga merutgifter för avlöningar, uppgående till 90,000 kronor, varjämte det blir dryga utgifter för extra omkostnader, utgifter för ved o. d. och expenser, som icke på förhand kunna beräknas, jämte kostnader för möbler och inventarier, och därtill dryga engångsutgifter. Allt detta har jag förut redogjort för i dag. Det är sålunda här fråga om stora ekonomiska utgifter oavsett frågans betydelse ur den principiella rättsskipningens synpunkt.

Herr Thorsson: Herr talman! Ja, för all del — vilka förändringar man än gör, så komma de att draga engångskostnader.

Men tro herrarna, som enligt herr Olssons i Kullenbergstorp förklaring här endast uttala sig för ett uppskov, att vi skola slippa engångskostnaderna, så snart den nya rättegångsreformen kommer? Då blir frågan: skola vi göra något nu eller skola vi uppskjuta saken till dess? Och om, såsom herr Olsson i Kullenbergstorp säger, hela frågan egentligen beror på den nya rättegångsreformen, är det då någon av herrarna, som ställa sig på uppskovs- eller avslagslinjen, som hyser den uppfattningen, att det skall bliva ett mindre antal hovrätter, sedan den nya rättegångsreformen blivit genomförd? Nej, enligt vad jag erfarit skulle det vara tal om att inrätta flera sådana hovrätter. Vid sådant förhållande kan jag icke finna, att det skulle vara något föregripande av den kommande organisationen, om den nu föreliggande frågan avgjordes utan uppskov.

*I fråga om
inrättande av
en hovrätt i
Norrländ.
(Forts.)*

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde först propositioner beträffande utskottets utlåtande nr 4, nämligen på dels bifall till utskottets i nämnda utlåtande gjorda hemställan, dels ock avslag å såväl berörda hemställan som Kungl. Maj:ts proposition i ämnet; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller sammansatta stats- och första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som Kungl. Maj:ts proposition i ämnet.

Voteringen utvisade 116 ja mot 78 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Vidare gav herr talmannen propositioner angående utskottets utlåtande nr 5, nämligen på 1:o) bifall till utskottets i detta utlåtande gjorda hemställan, 2:o) bifall till det yrkande, som beträffande sistberörda utlåtande under överläggningen framställt av herr Venerström, samt 3:o) bifall till den av herr af Ekenstam m. fl. vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse den under 2:o) angivna propositionen vara med öfvervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid, i anledning varav herr talmannen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 3:o) angivna hava flertalets mening för sig. Men även härom begärdes votering, till följd varav först uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

*I fråga om
inrättande av
en hovrätt i
Norrländ.* Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående
sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtande nr 5, antager
yrkandet om bifall till den av herr af Ekenstam m. fl. vid utlåtandet
(Forts.) fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaran till kontraposition i nämnda vo-
tering antagit yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

Omröstningen enligt denna voteringsproposition utvisade 141
ja mot 59 nej, vadan propositionen för huvudvoteringen erhöill följande
av kammaran nu godkända lydelse:

Den, som vill, att kammaran bifaller det yrkande, som beträffande
sammansatta stats- och första lagutskottets förevarande utlå-
tande nr 5, under överläggningen framställts av herr Vennerström,
röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaran bifallit den av herr af Ekenstam
m. fl. vid utlåtandet fogade reservationen.

Huvudvoteringen utföll med 122 ja mot 79 nej; och hade kam-
maran alltså bifallit det yrkande, som beträffande föreliggande utlå-
tande nr 5, under överläggningen framställts av herr Vennerström.

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaran, på hem-
ställan av herr talmannen, att uppskjuta handläggningen av övriga
på föredragningslistan förekommande ärenden till kl. 7 e. m., då det-
ta sammanträde enligt utfärdat anslag komme att fortsättas.

Kammarans ledamöter åtskildes härefter kl. 4,27 e. m.

In fidem
Per Cronvall.